

דו"ח פעילות של הפרקליטות הצבאית לשנת העבודה 2017



תוכן עניינים

3	דברי פתיחה.....
5	התביעה הצבאית.....
14	הסנגוריה הצבאית.....
21	מחלקת הייעוץ והחקיקה.....
28	מחלקת היועץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון.....
34	מחלקת הדין הבין-לאומי.....
37	בית-הספר למשפט צבאי.....
41	ענף אוכ"א.....
43	תחום דוברות, ביקורת וקש"ח.....
44	כנס בין-לאומי בנושא דיני לחימה.....
46	נספח א': התביעה הצבאית.....
48	נספח ב': הסנגוריה הצבאית.....
49	נספח ג': מחלקת הייעוץ והחקיקה.....
50	נספח ד': מחלקת היועץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון.....
53	נספח ה': בית הספר למשפט צבאי.....
55	נספח ו': חזון היחידה.....

הפרקליטות הצבאית פועלת בצה"ל מאז הקמתו. ביום העצמאות האחרון ציינו **שבעים שנים לפעילות היחידה**. בכל השנים חבשנו כובע כפול - **אכיפת החוק** בקרב המשרתים בצה"ל ו**מתן ייעוץ משפטי** לגורמי הצבא.

הדו"ח השנתי של היחידה מציג בקצרה את עשייתנו בשנת 2017, וממחיש כיצד פעלנו, כתף אל כתף לצד המפקדים, להגשמת יעדי צה"ל, בהתאם לדין ותוך הטמעת שלטון החוק בצבא.

בתחום **אכיפת החוק**, אירעו במהלך שנת 2017 **מספר התפתחויות חשובות**.

השנה **יושמה בהצלחה מדיניות חדשה**, בנוגע **לאכיפת חוק כלפי חיילים שכשלו לראשונה בביצוע עבירות מסוימות**, ובהן שימוש בסמים בנסיבות אזרחיות. בהתאם למדיניות, חיילים כאמור המבקשים לחזור לדרך הישר ולהשלים שירות תקין - יכולים להיכנס ל"תקופת מבחן", ואם יעמדו בכל תנאיה, לא יועמדו לדין פלילי ולא יוכתמו ברישום פלילי.

למעלה מ-150 חיילים מימשו אפשרות זו במהלך השנה, ורובם המוחלט עמדו בתנאיה. הדבר תרם לצה"ל ולחיילים, ואפשר לגורמי אכיפת החוק למקד משאבים בהתמודדות עם עבירות חמורות.

השנה הושלמה עבודת מטה, בשילוב זרועות עם יחידת בתי הדין הצבאיים ואגף כוח האדם, שהובילה ליציאתה לדרך של תוכנית ניסיונית המכונה **"בית דין משלב"**. במסגרתה חיילים שערקו מן השירות ויימצאו מתאימים לכך, יובאו בפני בית דין משלב שיפקח על **שילובם מחדש בשירות תקין**, במתכונת ייעודית שתיבנה עבורם, ותוך מתן תמיכה לתא המשפחתי שלהם על-ידי משרד הרווחה.

משקל גדול ניתן גם השנה **לחיזוק ההגנה על זכויותיהם של חיילים שנפגעו מעבירות הטרדה מינית ופגיעה על רקע מיני**. בין השאר עודכנו ופורסמו הנחיות התביעה הצבאית בנושא; הורחב מערך הסיוע המשפטי הפועל בשיתוף יועצת הרמטכ"ל לענייני מגדר; ונערכה עבודת מטה להחלת חוק זכויות נפגעי עבירה בצה"ל.

בתחום **אכיפת הדין באיו"ש**, מוטלת על הפרקליטות הצבאית אחריות גדולה במסגרת ההתמודדות עם פעילות טרור באיו"ש. השנה חלה עלייה במספר כתבי האישום שהוגשו נגד מעורבים בפעילות חבלנית עוינת. בד בבד, **צומצם** מספר צווי המעצר המנהליים שהוצאו השנה. בעקבות התחייבות המדינה לבג"ץ, נערכה עבודת מטה **לקיצור חלק מתקופות המעצר**, בדגש על הליכי מעצר של קטינים, אשר הבשילה לחקיקה בשנת 2018.

הסנגוריה הצבאית היא גוף עצמאי לחלוטין מבחינה מקצועית, שפועל, ללא לאות, להענקת ייעוץ איכותי למשרתים בצה"ל. הסנגוריה הצבאית נקטה שורה של **יוזמות לקידום זכויות החיילים במשפט הצבאי**, למשל בעניין תסקירי מבחן, חיפוש במכשירי טלפון ניידים, הרחבת השימוש בעבודות צבאיות ועוד. בזכות הסנגוריה הצבאית יכול כל משרת בצה"ל, הזקוק לכך, לקבל ייצוג משפטי איכותי, זמין וללא עלות.

בתחום הייעוץ המשפטי, הייתה זו שנה מרבית אתגרים ועשייה. קציני הייעוץ המשפטי, במחלקות השונות, היו שותפים לתהליכים מרכזיים המתקיימים בצה"ל, בתחום המבצעי, בבניין הכוח ובהפעלתו.

בהיבטי **המשפט הבין-לאומי** ליוו קציני מחלקת הדין הבין-לאומי את הפעילות המבצעית של צה"ל בגזרות השונות ואת ההיערכות ללחימה ולחירום. כשם שהאתגרים המבצעיים המונחים לפתחו של צה"ל הם מורכבים ודינאמיים, כך מתעוררות ביחס אליהם סוגיות משפטיות מרתקות, בהן אנו עוסקים. דגש מיוחד ניתן השנה לחיזוק מוכנות וכשירות היחידה לחירום, לרבות בקרב הקצינים המשרתים ביחידה במילואים.

בנוסף, קיימנו השנה **כנס בין-לאומי בנושא דיני לחימה**, בו השתתפו פרקליטים צבאיים ראשיים, יועצים משפטיים בכירים, נציגי ארגונים בין-לאומיים ואנשי אקדמיה מרחבי העולם, לצד בכירים בעולם המשפט בישראל. במהלך הכנס נחשפו המשתתפים לאתגרים מבצעיים הניצבים בפני צה"ל, והתקיים שיח משפטי פורה בנוגע אליהם. בעקבות הכנס פורסמו מספר מאמרים מקצועיים, וכתב עת משפטי מוביל בארה"ב אף החליט להקדיש לו גיליון מיוחד.

בתחום הייעוץ המשפטי באזור יהודה והשומרון, ניתן ייעוץ משפטי לגורמי פיקוד המרכז במסגרת ההתמודדות עם פעילות טרור על כלל מרכיביה. **נמשך וחוזק החיבור לעשייה המבצעית, כבר ברמת החטיבה**, תוך מתן כלים למפקדים למילוי משימותיהם כדין. כן נדרשו קציני יועמ"ש איו"ש למגוון רחב של סוגיות משפטיות בעלות אופי "אזרחי", לרבות בתחומי המקרקעין, הרשויות המקומיות, תכנון ובנייה ועוד.

אנשי **מחלקת הייעוץ והחקיקה** ליוו שורה ארוכה של תהליכים ועבודות מטה בצה"ל, לרבות כאלו המצויים בליבת היישום של התוכנית הרב שנתית של צה"ל "גדעון". בהקשר זה, נדבך משמעותי בייעוץ המשפטי הוקדש לתהליכי **התייעלות וחסכון כלכלי** וניצול אופטימלי של משאבי הצבא.

אנשי המחלקה עמלו רבות על התאמת החקיקה ופקודות הצבא לצרכיו העדכניים של צה"ל ולהתפתחויות הטכנולוגיות; וכן נדרשו לסוגיות רגישות הקשורות ליחס צבא וחברה, השירות בצה"ל וזכויות המשרתים בו.

בתחום ההדרכה, הורחבה פעילות היחידה בהכשרת המפקדים בצה"ל בנושא **דיני הלחימה שבמשפט הבין-לאומי**, תוך הטמעת תכנים בתחום זה בקורסים פיקודיים רבים. כמו כן, **עודכנה והונגשה ההדרכה למפקדים בתחום הדין המשמעתי**, באמצעות לומדה חדשה שפותחה למטרה זו.

במסגרת הדו"ח ניתן להעמיק ולהיחשף למידע מפורט יותר על עיקרי עשייתה של היחידה. הפסקאות הקצרות מקפלות בתוכן מאמץ רב ומקצועי של קצינים הפועלים במסירות, במיומנות ובממלכתיות. במבט לאחור, אני גאה מאד בתנופת העשייה ובהיקפיה, **ובתרומתנו לצה"ל למילוי מטרותיו בהתאם לדין**. אבקש לנצל הזדמנות זו על מנת להודות לכלל המשרתים ביחידה על עשייתם החשובה ותרומתם לביצור שלטון החוק בצה"ל.

תא"ל
הפרקליט

שרון
הצבאי

אפק
הראשי

התביעה הצבאית אמונה על אכיפת הדין, ייצוג האינטרס הציבורי בהליך הפלילי והטמעת ערכי שלטון החוק בצה"ל. מעבר לעיסוק בהליכים פרטניים, התביעה הינה גוף יוזם, אשר אינו שוקט על שמריו, עוסק בסוגיות מרכזיות במשפט הפלילי, ופועל לקידום והטמעה של יוזמות שונות, המשפיעות באופן משמעותי על אכיפת הדין בצה"ל וזכויות החיילים המשרתים בו. כך למשל, שנת 2017 הייתה השנה הראשונה בה יושם כלי ההסדרים המותנים בצה"ל, במסגרת מדיניות חדשה בנוגע לאכיפתן של מספר עבירות, לרבות ביחס לחיילים שנכשלו בפעם הראשונה בעבירות של שימוש בסמים בנסיבות אזרחיות. בנוסף, התביעה הצבאית הייתה שותפה לעבודת מטה שבסיומה הוחלט כי חיילים שנעדרו משירותם לתקופות ארוכות שיימצאו מתאימים לכך, יעמדו החל מתחילת שנת 2018, במסגרת תוכנית ניסיונית בפני "בית דין משלב", שיפקח על שילובם בשירות תקין. זאת, על-פי תוכנית ייעודית שתיבנה עבורם ותכלול מנגנוני תמיכה מותאמים בהם ובמשפחותיהם.

כמו כן, במהלך שנת 2017 המשיכה התביעה הצבאית לקדם את הטיפול בנפגעי עבירה, במספר היבטים - עדכון הנחיות מטעם התובעת הצבאית הראשית; נטילת חלק בעבודת מטה מכינה ובהליכי חקיקה לקראת החלת חוק זכויות נפגעי עבירה באופן רשמי במערכת הצבאית; הרחבת מערך הסיוע המשפטי לנפגעי עבירות מין, שהוקם על-ידי הפרקליטות הצבאית בשיתוף היוה"ל"ם, במסגרת מרכז התמודדות ותמיכה (מהו"ת); קיום יום עיון בהשתתפות מומחים מובילים מישראל ומחו"ל; גיבוש עמדה בסוגיות משפטיות הקשורות בזכויות נפגעי עבירה; חיזוק הקשר עם גופי חוץ העוסקים בתחום; ועוד.

התביעה הצבאית המשיכה לעסוק השנה באכיפת הדין ביחס למגוון עבירות המבוצעות במערכת הצבאית, ובהן עבירות סמים, לרבות עבירות חמורות של סחר בסמים, תיווך בהם והחזקתם שלא לצריכה עצמית; עבירות אלימות; עבירות של הטרדה מינית, אינוס ומעשים מגונים; הוצאת נשק והוצאת רכוש מרשות הצבא; עבירות תעבורה; היעדרות מן השירות שלא ברשות; ועוד. לצד זאת, נמשך הטיפול בתיקים הנוגעים לפעילות מבצעית, על כלל ההיבטים הייחודיים הנוגעים לכך.

כל זאת, לצד אכיפת הדין כלפי תושבים פלסטינים המצויים בסמכות שיפוט של בתי המשפט הצבאיים באזור יהודה והשומרון. קציני התביעה הצבאית ביהודה והשומרון נדרשו להתמודד עם ההסלמה במצב הביטחוני, שלא שככה גם בשנה החולפת. כך, העמידה התביעה הצבאית לדין פעילי טרור רבים, בהם מבצעייהם של פיגועי דקירה, דריסה וירי, שחלקם גבו מחיר כבד בנפש; טיפלה בתיקים רבים במסגרת פעילות צה"ל וכוחות הביטחון נגד תשתיות הטרור באיו"ש; עסקה במאות רבות של תיקים שעניינם הפרות סדר ברחבי איו"ש; והעמידה לדין בעבירות הסתה בגין פרסומים חמורים הקוראים לפגיעה באזרחי ישראל. כמו כן, גם השנה היה עיסוק רב במעצרים מנהליים, אשר ביחס אליהם הוגשו מאות עתירות לבג"ץ.

במהלך השנה נדרשו התובעים לרדת לעומקן של סוגיות משפטיות מורכבות, במהלך ליווי החקירות וניהול ההליכים בבתי הדין ובבתי המשפט. תיקים רבים חייבו סיעור מוחות בשלל נושאים, ובהם: שיקול הדעת של התביעה הצבאית כרשות מנהלית, ואופן הפעלת הביקורת

השיפוטית ביחס אליו; הקניית זכויות לנפגעי העבירות במערכת הצבאית; אכיפה פלילית בשל חריגה מהנורמות במסגרת פעילות המבצעית של צה"ל; זכויותיהם של חשודים ונאשמים; ועוד. כמו כן, במהלך שנת העבודה 2017 ליוותה התביעה הצבאית מספר הליכים המתקיימים בפני בג"ץ, אשר נוגעים לעניינים שונים שטופלו על-ידה.

קציני התביעה פעלו לאורך השנה כולה לשיפור תהליכי העבודה, תוך יישום יוזמות שנועדו לבצע התאמות אל המציאות המשתנה. גם במהלך שגרת היום-יום ולמרות העומס הנובע מהעשייה הרבה, קציני התביעה הקדישו רבות מזמנם לחשיבה ביקורתית ממבט על, "מחוץ לקופסה", על העשייה השוטפת וההצדקות שביסודה, אותה הם מייצגים ומשקפים בעבודתם, באולמות בתי הדין ובתי המשפט הצבאיים ומחוצה להם.

מגמות ותופעות עיקריות בעבודת התביעה הצבאית בשנת העבודה 2017

1. החלת מנגנון ההסדרים המותנים בצה"ל – השנה הוחל לראשונה בצה"ל מנגנון ההסדרים המותנים, שעניינו הטיפול בחיילים שנכשלו לראשונה בביצוע עבירות מסוימות. החל מיום 1 בינואר 2017, חיילים שסירבו למסור בפעם הראשונה דגימת שתן לגילוי סמים בחקירת מצ"ח, יישפטו מיידית על-ידי מפקדיהם (חלף הגשת כתב אישום בגין עבירה זו). כמו כן, חיילים שביצעו עבירה ראשונה מבין מספר עבירות שנקבעו, בהן שימוש בסם מסוג קנאביס מחוץ למסגרת הצבאית בהזדמנויות בודדות, עברות התחלות וזיוף מסוימות, ואף בעברות מסוימות שעניינן פגיעה ברכוש בהיקף מוגבל, יוכלו להיקשר ב"הסדר מותנה" עם התביעה. משמעות ההסדר היא שהחייל יתחייב לעמוד בשורת תנאים לאורך תקופה שתיקבע לכך, ובראשם התחייבות להימנע מביצוע אותן עבירות, ובעבירות סמים - גם יידרש למסור דגימות שתן מעת לעת. התביעה מצדה מתחייבת לסגור את התיק נגד החייל, אם יעמוד במלוא התחייבויותיו.

מטרת הצעדים החדשים היא להעניק כלים נוספים למפקדי צה"ל לטיפול בחיילים שביצעו עבירות, לאפשר הזדמנות שנייה לחיילים שמעוניינים בכך, לצמצם את מספר החיילים שאינם מסיימים שירות צבאי על רקע הסתבכות בעבירות או שמתחילים את תקופת האזרחות עם רישום פלילי, ולהפנות משאבים נוספים לטיפול בעבירות חמורות ומורכבות. ביסוד עדכון מדיניות האכיפה מצויה התפיסה כי חשוב להמשיך לטפל באופן מהיר ונחוש בחיילים הפועלים בניגוד לחוק ולערכיו, תוך מתן הזדמנות שנייה לחיילים המבקשים להשלים שירות תקין ולחזור לדרך הישר, במקרים המתאימים.

מסיכום נתוני 2017 עולה כי שינוי המדיניות נחל הצלחה. במהלך השנה, למעלה מ-150 חיילים מימשו את האפשרות להצטרף ל"הסדר מותנה" או "הסדר הקפאה", ורובם המוחלט עומדים בתנאי ההסדרים שנערכו עמם. מנגד, מקרים בהם הופר ההסדר טופלו בחומרה.

כמו כן, נתוני 2017 מלמדים על הגברת הטיפול בעבירות סמים בתוככי המסגרת הצבאית, ובכך הושג עוד יעד של שינוי המדיניות. כך, חלה עלייה של 82% במספר כתבי האישום שהוגשו בגין שימוש בסמים במסגרת הצבאית, ועלייה של 72% במספר כתבי האישום שהוגשו בגין עבירות סמים מסוג פשע חמור – סחר, גידול, תיווך, ייבוא, הספקה, החזקה שלא לצריכה עצמית ועוד (67 לעומת 39).

2. **בית הדין המשלב** – במהלך שנת 2017 הושלמה עבודת מטה בהשתתפות נציגי יחידת בתי הדין הצבאיים, אגף כוח האדם והפרקליטות הצבאית, שבעקבותיה החל ביום 1 בינואר 2018 יישומו של פרויקט ניסיוני בבתי הדין הצבאיים – "בית הדין המשלב", אשר עוקב ומפקח אחר השתלבותם חזרה בשירות של עריקים שנקלטו לתוכנית, ושהותאמה להם ולתא המשפחתי שלהם תמיכה במטרה להביאם להשלים שירות צבאי מלא, תקין ומשמעותי. חיילים המשלימים בהצלחה את התוכנית, יסתיימו ההליכים המשפטיים בעניינם ללא עונש מאסר ומבלי שיוכתמו ברישום פלילי. פרויקט זה נועד לתת בידי רשויות הצבא כלי שיקומי לטיפול בחיילים אשר נעדרו מן השירות שלא ברשות, על מנת למצות את כוח האדם בצה"ל והפוטנציאל האנושי שבו, ולצמצם את היקף הנשר מן השירות הצבאי. זאת, באמצעות מתן הזדמנות לחיילים המתאימים לכך להשלים שירות תקין, ולהשתלב בהמשך בחיים אזרחיים מועילים ללא כתם של רישום פלילי.

3. **הטיפול בנפגעי עבירה** – כידוע, התביעה הצבאית פועלת ברוח חוק זכויות נפגעי עבירה, התשס"א-2001. זאת, על אף שאינו חל ישירות על צה"ל. במהלך שנת 2017 ננקטו על-ידי התביעה הצבאית מספר צעדים, אשר יש בהם כדי להמשיך ולקדם את הטיפול בנושא:

א. עדכון הנחיות התובעת הצבאית הראשית בנושא - המעגנות את זכויותיהם של נפגעי העבירה בהליך הפלילי בצבא ומנחות את כלל קציני התביעה הצבאית בנוגע לאופן שבו יש לנהוג על מנת לממש זכויות אלה.

ב. הנחת יסודות לשיתופי פעולה - במהלך השנה, גובשו וחוזקו קשרי התביעה עם גורמים שונים העוסקים בתחום, על מנת לאפשר למידה הדדית, ולקדם צעדים שיש בהם כדי להרחיב את ארגון הכלים של התביעה לטיפול בנפגעי עבירה. בכלל זאת, חוזק הקשר עם משרד המשפטים (פרקליטות המדינה, גורמי הייעוץ והחקיקה ואגף הסיוע המשפטי), משטרת ישראל, אנשי אקדמיה, ועוד.

ג. קיום יום עיון של התביעה הצבאית שהוקדש לנושא נפגעי העבירה - בראשית חודש יוני 2017, התקיים יום עיון בהשתתפות נציגי היוה"ל"ם, גורמי משרד המשפטים וכן מומחים בעלי שם מהארץ ומחו"ל.

ד. הרחבת מערך הסיוע לנפגעי ונפגעות עבירות מין - במחצית שנת 2016 הוקם המערך, ביוזמה משותפת של הפרקליטות הצבאית והיוה"ל"ם, ובו מוקנה לנפגעי העבירה, לצד מגוון אמצעי סיוע מהתחום הרגשי-טיפולי, סיוע משפטי הכולל הסברים על אודות ההליך המשפטי והחקירתי הצפוי לנפגעי העבירה, הבהרת זכויותיהם, ומתן סיוע משפטי במעלה ההליך המשפטי. המערך מבוסס על אנשי מילואים של הפרקליטות הצבאית, שהוכשרו באופן ייעודי לצורך שירותם במערך. המערך מספק סיוע לכל נפגע עבירת מין שמעוניין בכך, ללא עלות. במהלך השנה הורחב המערך והתביעה עסקה בסוגיות שונות הקשורות בהפעלתו.

ה. חיזוק הקשר עם נפגעי תאונות דרכים - בשנת 2017 טופלו על-ידי תחום תעבורה מספר תיקים של תאונות דרכים חמורות. התחום פעל כל העת לשימור הקשר עם נפגעי עבירה ובני משפחותיהם, לשם קבלת תמונת מצב עדכנית באשר למצבם הרפואי; וכן כדי לעדכן אותם בדבר התקדמות ההליכים, סיומם ותוצאותיהם. כל זאת, מתוך הבנת הרגישות שנדרשת בעת הטיפול בעניינם.

4. **מגמות בעבודת פרקליטות איו"ש** - גל ההסלמה הביטחונית, שהחל עוד בחודש אוקטובר 2015, המשיך גם בשנה החולפת והשפיע רבות על היקפי העבודה של פרקליטות איו"ש. ניכרה עלייה של כ-14% בהיקף כתבי האישום שהוגשו השנה, לעומת קודמתה (4,597 לעומת 4,036); ובתוך כך, חלה עלייה בולטת של כ-41% בהיקף העבירות הקשורות בהפרות סדר (1,020 לעומת 721), ולצדה עלייה של כ-10% בהיקף העבירות הקשורות בפעילות חבלנית עוינת (2,081 לעומת 1,892), כמו גם עלייה לא מבוטלת של כ-31% בהיקף העבירות הפליליות שאינן ביטחוניות (432 לעומת 331).

5. **מגמות בעבודת תחום תעבורה** -

א. במהלך שנת 2017 נמשך היישום של מדיניות האכיפה העדכנית, כפי שעודכנה בשנת 2016. במסגרת זו, מקרים מסוימים שבמערכת האזרחית לא נהוג להגיש בגינם כתב אישום, טופלו משמעתית על-ידי מפקדים. כמו כן, בטיפול בתיקים שבהם נגרם נזק לרכוש בלבד, הושם דגש על אחריות הנהג והסיכון שנשקף מהעבירה שביצע ולא על סכום הנזק בלבד. המדיניות אפשרה למקד בשנה החולפת את מאמצי האכיפה הפלילית בעבירות היוצרות סיכון ממשי, ולהעניק למפקדים אפשרות לטפל במהירות וביעילות בעבירות קלות יותר.

ב. השנה חוזק שיתוף הפעולה עם גורמי האכיפה והחקירה, בהיבט של קבלת דיווחים בזמן אמת על אירועים חמורים - חריגות מהירות גבוהות, נהיגה בשכרות ואף נהיגה ברכב ללא רישיונות כלל - לשם הגברת היכולת לנקוט בצעדים מידיים. הדגשת היבט זה במלאכת אכיפת הדין שיפר את היכולת לעתור לפסילת רישיונות עד תום ההליכים, ואף למעצרים של חשודים ונאשמים במקרים המתאימים.

ג. פן נוסף שהובלט במהלך השנה היה חקירת מפקדים בגין אחריותם לעבירות או תאונות שפקודיהם ביצעו, מתוך ראייתם כממונים על שילוח משימות נהיגה או פיקוד עליהן, ונוכח חובתם להקפיד על מילוי הוראות הביטחות ביתר שאת.

פסקי דין מרכזיים משנת העבודה 2017

עבירות המתה

א. תיק ע/18,21/17 סמל א.א (תיק מר/מח/182/16) - הנאשם הורשע, לאחר משפט הוכחות, במהלכו היה נתון במעצר פתוח, בעבירות של הריגה והתנהגות שאינה הולמת. בגין הרשעתו הוטלו עליו בדעת רוב 18 חודשי מאסר לריצוי בפועל, מאסר מותנה והורדה לדרגת טוראי. דעת המיעוט סברה שיש להטיל על הנאשם 30 חודשי מאסר לריצוי בפועל. ביום 30 ביולי 2017 דחה בית הדין הצבאי לערעורים, פה אחד, את ערעורו של הנאשם על הרשעתו בדין, בצינו כי זו עומדת איתן על אדניה, שכן הנאשם לא עורר ספק סביר כלשהו אשר לאחירותו הפלילית.. כמו כן, נדחה פה אחד ערעורו של הנאשם על חומרת עונשו, וערעורה של התביעה על קולתו נדחה בדעת רוב, לאחר ששני שופטים סברו שיש לאמץ את דעת המיעוט שנשמעה בבית הדין הצבאי המחוזי, ולהחמיר בעונשו של הנאשם לכדי 30 חודשי מאסר לפחות.

ב. תיק ע/8/17 סמ"ר ר.א (תיק חא/מח/599/14) - המערער הורשע בגרימת מוות בנהיגה רשלנית, ובעבירה של נהיגת רכב ברשלנות שגרמה לתאונת דרכים בה נחבל אדם חבלה של ממש. הנאשם נהג ברכב צבאי, ובמהלך נסיעתו סטה למסלול הנסיעה הנגדי, תוך חציית קו הפרדה

רצוף, ופגע ברכב שנסע מולו. אחד מנוסעי הרכב נהרג והאחרים נחבלו קשות. בית הדין הצבאי המחוזי הרשיע את הנאשם במיוחס לו והטיל עליו **שלושה-עשר חודשי מאסר לריצוי בפועל ועשר שנות פסילת רישיונות בפועל**, לצד עונשים מותנים. בית הדין הצבאי לערעורים דחה את ערעורו של הנאשם על הרשעתו בדין ועל חומרת עונשו, תוך שקבע כי מצבו הנפשי לא השפיע על אופן נהיגתו, ושאינו מקום להתערב בעונש שהוטל עליו, נוכח מידת הרשלנות הרבה הכרוכה במעשיו ונוכח העובדה שהביא בנהיגתו המסוכנת לפגיעות בגוף ואף לאבידות בנפש.

עבירות מין

א. רע"פ 391/17 פלוני נ' התצ"ר - דחיית בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון, על פסק דינו של בית הדין הצבאי לערעורים ב-ע-62/16, מצד נאשם שהורשע, עפ"י הודאתו, בעבירה שעניינה מעשה מגונה בנסיבות השוללות הסכמה חופשית. לאחר קבלת ערעור התביעה, במסגרתו הוחמר עונשו של הנאשם לכדי **ארבעה חודשים בכליאה ממשית**, לצד מאסרים מותנים והורדה בדרגה שהוטלו עליו מלכתחילה - **נדחתה הבר"ע**. בהחלטה נקבע כי טענות המבקש לפיהן בבתי הדין הצבאיים מוטלים עונשים הכוללים כליאה ממשית רק מפאת העובדה כי העומדים לדין במסגרתם הם חיילים, אינן משכנעות וכי במקרים המתאימים אכן מושטים עונשים הכוללים מאסר בפועל בדרך של עבודה צבאית. עוד הובהר, כי בכל מקרה יש מקום להתחשב, במסגרת הענישה המושתתת על ידי בתי הדין הצבאיים, בייחודיות המערכת הצבאית ובדרישותיה.

ב. תיק ע/9,10/17 סגן ס.ב (תיק צפ/מח/270/16) - בתיק זה בית הדין הצבאי לערעורים **קיבל את ערעור התביעה** והרשיע את המשיב בשתי עבירות של **מעשה סדום** ובעבירה של **מעשה מגונה**, מהן זוכה בבית הדין המחוזי, בהצטרף לעבירה נוספת של מעשה מגונה, בה הורשע מלכתחילה. פסק הדין בערעור כולל קביעת משפטיות משמעותיות בנוגע לאופן בחינת אישומים בדבר ביצוע עבירות מין על-ידי ערכאות שיפוטיות. נקבע בו כי יש לנתח אירוע המהווה השתלשלות עניינים רצופה, כמקשה אחת, ולא להפריד בין שלבי ההתרחשות. לדברים אלו הייתה משמעות רבה ומכרעת, בעת העמידה על היעדר הסכמתה של נפגעת העבירה לביצוע המעשים המיניים בה. בית הדין הצבאי לערעורים קבע מפורשות, בין היתר, כי "התנגדות מפורשת שהובעה בשלבים מוקדמים – כוחה יפה גם למעשים מאוחרים המתבצעים ברציפות לקודמיהם". עניינו של המשיב, שהורשע בעבירות חמורות מאלו שבהן הורשע תחילה, הוחזר לבית הדין המחוזי לשם גזירת דינו מחדש.

תיקים שטופלו בבתי המשפט הצבאיים באיו"ש

א. תיקי גרימת מוות בכוונה (עבירה המקבילה לרצח בצו בדבר הוראות ביטחון) – במהלך השנה טופלו בפרקליטות איו"ש שורת אירועים חמורים, בעקבותיהם הוגשו כתבי אישום בעבירה של גרימת מוות בכוונה. בין התיקים, הורשע נאשם, בכך שביצע פיגוע ירי וגרם למותו של נצי"ם ברוך מזרחי ז"ל, ניסה לגרום למותם של אחרים, ונדון לעונש של **שני מאסרי עולם מצטברים**, **בנוסף לביטול הקלה בעונש** שניתנה לו בעבר, והחזרתו לריצוי כ-16 שנות מאסר, ופיצויים בסך 275,000 ₪; הורשע נאשם שביצע פיגוע דריסה וגרם למותו של סמל אלחי טהרלב ז"ל ולפציעתם של רבי"ט רועי ששון ושני אזרחים נוספים, ונדון לשני מאסרי עולם מצטברים, ופיצויים בסך 280,000 ₪; הוגש כתב אישום כנגד נאשם, שפעל יחד עם כמה אחרים במסגרת חוליה וגרם

למותם של שוטרי משטרת ישראל, רני"ג יחזקאל רמזרקר ז"ל ורס"ם דוד רבינוביץ' במהלך שוד מזוין; ועוד.

ב. תיקי ניסיון גרימת מוות בכוונה (עבירה המקבילה לניסיון רצח בצו בדבר הוראות ביטחון) - בפרקליטות איו"ש טופלו השנה תיקים בהם התביעה ייחסה לנאשמים עבירה של ניסיון גרימת מוות בכוונה. בין התיקים, שני נאשמים שהורשעו בביצוע שנים-עשר פיגועי ירי באמצעות רובה צלפים, בכדי לגרום למותם של יהודים, כאשר בשלושה מקרים הצליחו לפצוע שני אזרחים ושני חיילים. הם נדונו לעונש של **מאסר עולם** ופיצויים בסך 60,000 ₪; נאשם אשר הורשע בכך שתקף את חברו לעבודה ב-20 מכות גרזן בניסיון לגרום למותו, ונדון לעונש של **30 שנות מאסר** ופיצויים בסך 200,000 ₪ - על קולת העונש הוגש ערעור מטעם התביעה; ועוד.

ג. המאבק בתשתית הכלכלית של ארגון החמאס באיו"ש - במהלך שנת 2017 הוגשו כתבי אישום נגד פעילי חמאס, בגין עבירות הקשורות במימון פעילות הארגון בדרכים שונות. כך למשל, במסגרת הדיון בעניינו של בלדר כספים מטעם החמאס, בית המשפט הצבאי לערעורים קבע כי חומרת העבירה נובעת לא רק מהרווח האישי שהנאשם הפיק מביצוע העבירה בעבור בצע כסף, אלא גם מהתועלת לה זכה ארגון החמאס, כתוצאה מכך שהנאשם הכניס בעבורו כספי טרור לאיו"ש. בהמשך הדגיש בית המשפט את חשיבות הענישה הכלכלית במקרים אלה ובתוך כך קבע הלכה, לפיה סכום הכסף שהועבר לרשות ארגון הטרור הוא הסכום **המינימאלי** ביותר, עליו ראוי להעמיד את שיעור עונש הקנס.

עבירות בנשק

א. תיק דר/מח/16/357 סרן ש.ב., תיק דר/מח/16/358 סמל ע.ז. - הנאשמים הורשעו בהוצאת עשרות רימוני רסס וטילים מסוגים שונים מבסיס צבאי, ומכירתם לאזרחים. במסגרת הסדר טיעון, הודה סרן ש.ב בעבירות ונדון לעונש של **9 שנות מאסר בפועל**, סמל ע.ז הורשע בתום משפט הוכחות והושת עליו עונש של **12 וחצי שנות מאסר בפועל**. שניהם נדונו גם למאסרים מותנים, הורדה לדרגת טוראי וקנסות גבוהים. בית הדין עמד בגזר דינו על החומרה היתרה שבהוצאת אמצעי לחימה מרשות הצבא, לא כל שכן סחר בהם לצורך בצע כסף, באופן המזין את מעגל הפשיעה ומקים סכנה ממשית לחיי אדם. כל אלו מחייבים, כפי שציין בית הדין, מתן משקל עיקרי לשיקולי ההרתעה.

ב. תיק מר/מח/17/83 רב"ט ט.ק. - לנאשם, יוחסה עבירה של גרימת חבלה חמורה בנסיבות מחמירות. על פי כתב האישום, כאשר שהה החייל ביחידתו, נטל נשק, הכינו לקראת ירי ולאחר שלחץ על ההדק - נורה כדור אשר גרם לחבלה חמורה בגופו של חייל אחר. בתום משפט הוכחות, הורשע הנאשם והוטלו עליו **שמונה חודשי מאסר לריצוי בפועל**, לצד מאסר מותנה והורדה לדרגת טוראי.

עבירות סמים

א. רע"פ 2220/16 רועי מור יוסף נ' התצ"ר - קבלת בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון, על פסק דינו של בית הדין הצבאי לערעורים ב-86,87/14, מצד נאשם שהורשע, לאחר שמיעת ראיות, בעבירה שעניינה ניסיון לשימוש בסם מסוכן. זאת, לאחר שהשתמש בחומר המכונה "נייס גאיי", שטיבו לא הוברר לחלוטין, תוך שסבר כי "נייס גאיי" הוא חומר בלתי-חוקי. בתי הדין הצבאיים קבעו כי די בסברתו זו כדי לבסס את האישום שיוחס לו. פסק דינו של בית המשפט העליון עסק בעיקר בסוגיית האבחנה המשפטית הסבוכה שבין ניסיון בלתי צליח מן

הבחינה העובדתית (שהינו עניש) לבין ניסיון בלתי צליח מן הבחינה המשפטית (שאיננו עניש). נקבע כי לשם הרשעה בעבירת ניסיון בלתי צליח, יש להראות שהמסכת העובדתית שבקיומה האמין המנסה מגבשת מעבר לכל ספק סביר עבירה פלילית וכי לא די באפשרות כזו. הוטעם, כי עמדה זו מתיישבת עם רף ההוכחה הנדרש בדין הפלילי ואף עם עקרון החוקיות. עוד צוין, כי ניסיון בלתי צליח משפטית, שאיננו עניש כאמור, יכול להתבטא בטעות המנסה הן באשר לעצם קיומה של עבירה פלילית והן באשר להיקף התפרשותה המדויק.

ב. תיק ע/81/16 רב"ט ש.ד. (תיק מט/מח/484/16) - בית הדין הצבאי לערעורים דחה ערעורו של נאשם שהורשע בעבירה של סחר בסם מסוכן (ובעבירה של סירוב להיבדק לשם גילוי שימוש בסמים מסוכנים), בגין כך שהעביר כגרם קנאביס לחייל אחר, תמורת כסף. החייל הודה בכך שביצע את המיוחס לו, אך טען כי בקשת התביעה להרשיעו בעבירה של סחר בסמים אינה מוצדקת וחורגת הן מהנחיותיה הכתובות והן מהאופן בו התייחסה למקרים דומים בעבר. התביעה תמכה את החלטתה על ההעמדה לדין בראיות המעידות על עומק מעורבותו של הנאשם בעולם הסמים, אשר לא היוו חלק מהחומר שנאסף לביסוס האישום עצמו, ולא ביסוס ביצוע של עבירות נוספות. בתי הדין הצבאיים בשתי הערכאות קיבלו את עמדת התביעה, וקבעו שמרגע שנתקף שיקול דעתה של התביעה, כרשות מנהלית, ניתן היה להציג בדין את הראיות שעמדו בבסיס ההחלטה, כולל ראיות אשר באו אל העולם לאחר הגשת כתב האישום.

ג. תיק ע/64/17 רב"ט ר.ר. (תיק ער/מח/27/16) - בית הדין הצבאי לערעורים קיבל את ערעור התביעה על קולת עונשו של נאשם שהורשע בשימוש בסם מסוכן מסוג קנאביס והחזקת כמות קטנה ממנו, ושב והשתמש בו לאחר שחתם על "הסדר הקפאה" עם התביעה הצבאית. בהקשר זה נקבע, כי הפרת ההסדר כשלעצמה מהווה פגיעה בסדר והמשמעת בצבא. זאת, משום שלא ניתן להסתפק בכך שהתמריץ לחשודים ונאשמים המתאימים יהיה רק האפשרות להימנע מהרשעה בפלילים, ככל שההליך השיקומי בעניינם מצליח. ביה"ד קבע כי יש לקיים תמריץ נוסף לעמוד בתנאי ההסדר עליו חתמו, וזאת באמצעות השתתפות עונשים חמורים והולמים על מי שיפר אותו.

ד. תיק ע/94/17 סמל ח.ח. (תיק מר/מח/350/17) - בית הדין הצבאי לערעורים קיבל את ערעור התביעה על קולת עונשו של המשיב, לוחם, שהורשע בשימוש צבאי בסם מסוכן מסוג קנאביס בעמדת שמירה ושימושים נוספים בסם בנסיבות אזרחיות. בית הדין הצבאי לערעורים החמיר בעונש שהושת על הנאשם, והעמידו על **ארבעה חודשי מאסר בפועל**, לצד תשעה חודשי פסילת רישיונות בפועל, מאסר מותנה והורדה בדרגה. בפסק הדין נקבע כי **שינוי מדיניות התביעה הצבאית ביחס לעבירות סמים מסוימות לא נועד לחול או להשפיע על מעשי שימוש בסם מסוכן, בתוככי יחידות צבאיות.**

טוהר המידות

א. קבלת שוחד ע"י מאבחנים ביטחוניים – בפרשה זו הוגשו כתבי אישום בעניינם של ארבעה מאבחנים ביטחוניים בעבירות של קבלת שוחד, חריגה מסמכות עד כדי סיכון ביטחון המדינה ועבירות נוספות. זאת, בגין כך שקשרו קשר, יחד עם אזרחי ישראל ותושב איו"ש (שנשפטו בידי בית משפט אזרחי), לתפעול עסק עברייני של שירות הסעת והעברת פלסטינים ללא היתר כניסה לישראל, לשטח המדינה. כל זאת תוך שהחיילים קיבלו תמורה כספית, וחלקם קיבלו בתמורה גם סמים מסוכנים. בדרך זו הועברו עשרות ואולי אף מאות שוהים בלתי חוקיים

לתחומי ישראל. לאחר הגשת כתבי האישום נחתם הסכם עד מדינה עם אחד החיילים, שבעקבותיו הורחבה התשתית הראייתית, שאפשרה לייחס לשניים מהחיילים מעורבות רחבה יותר בעשייה העבריינית. עד המדינה נדון לעונש של **350 ימי מאסר בפועל**. שניים מן החיילים הודו בכתבי אישום מתוקנים, לאחר הליך גישור, ונדונו לעונשים של **28 חודשי מאסר בפועל**. החייל הרביעי נדון, במסגרת הסדר טיעון, לעונש של **18 חודשי מאסר בפועל**. כלל החיילים נדונו למאסרים מותנים והורדה בדרגה, ולמעט עד המדינה - גם לקנסות בסך עשרות אלפי שקלים.

תיקים נוספים

ג. תיק ע/81,88/17 טור' יא (תיק מט/מח/684/17) - המערער, תלמיד ישיבה, הורשע על-פי הודאתו בכך שהשתמט מגיוס לצה"ל במשך קרוב לשלוש שנים. בית הדין המחוזי השית על המשיב **שלושה חודשי מאסר בפועל**, לצד מאסר מותנה. בית הדין הצבאי לערעורים אמנם דחה את ערעורי שני הצדדים, ונמנע מלהתערב בעונש שהושת, אך קיבל את עמדתה העקרונית של התביעה, וקבע כי השתמטותם של תלמידי ישיבה "אינה טכנית במהותה". משכך מצא, שנוכח אי-הסדרת מעמדו של המשיב מול רשויות הגיוס, והימנעות מהגשת טפסי דחיית הגיוס, שהיא מעשה מהותי בעל משמעות משפטית, הנאשם עבר עבירה שפגעה פגיעה קשה בערכים המוגנים על-ידה, ובראשם קידום שוויון הנשיאה בנטל השירות הצבאי.

אתגרים ומגמות מרכזיים לשנת העבודה 2018

- 1. הטיפול בנפגעי עבירה** - במהלך שנת 2018 התביעה הצבאית עתידה להמשיך ולעסוק בסוגיה החשובה של זכויות נפגעי עבירה. עיסוק זה צפוי לכלול בעיקר היערכות להליכי חקיקה שיובילו, בסופם, להחלת החוק על המערכת הצבאית; המשך העבודה על חיבור מערכת נפגעי עבירה (מני"ע) למערכות הצבאיות, והיערכות להקמת יחידות סיוע בפרקליטות הצבאית.
- 2. בית הדין המשלב** - שנת העבודה הקרובה תהיה השנה הראשונה ליישום מנגנון בית הדין המשלב במערכת הצבאית. במהלך שנה זו תיבחן הפעלתו בתקופה ראשונית זו, ותידרש ביקורת הדוקה אחר התקדמות ההליכים ואחר השתלבות הנאשמים בשירות הצבאי, בליווי מפקדיהם ויתר גורמי התמיכה הנוטלים חלק בפרויקט.
- 3. קיצור תקופות המעצר** - במהלך שנת 2018, ייכנס לתוקף קיצור תקופות המעצר של חלק מהחשודים ונאשמים, שעניינם מטופל על-ידי התביעה הצבאית ביהודה והשומרון. שינוי זה, מטבעו, מחייב ביצוע התאמות באופן ניהולם של ההליכים בבתי המשפט הצבאיים. לאורך שנת העבודה 2017 התבצעה היערכות רבה לכך, ובשנה הנוכחית היא צפויה להגיע לידי מעשה.
- 4. שינויים באכיפת עבירות תעבורה בצה"ל** - בהמשך לעשייה בשנה החולפת, ובזו שקדמה לה, בשנה הקרובה תוסיף התביעה הצבאית לבחון את מדיניות הטיפול בתיקי תעבורה מסוגים שונים. כל זאת לצד שימור המגמות שבאו לידי ביטוי בעשיית תחום תעבורה השנה, ובהן טיפול בעבירות חמורות באופן מיידי ובחינת אחריותם של מפקדים לעבירות שבוצעו על-ידי פקודיהם.

- בלמ"ס -

5. **עבודת מטה בנושא תסקירי עונש** - במהלך שנת 2017 החלה התביעה הצבאית בעבודת מטה לבחינת האפשרות לקיים תסקירי עונש במערכת המשפט הצבאית, שהסנגוריה הצבאית שותפה בה. עבודת המטה תימשך גם בשנת 2018.

הסנגוריה הצבאית היא גוף ייחודי בעל שני תפקידים מרכזיים: הראשון הוא **ייצוג משפטי** מקצועי לחשודים ולנאשמים שמתנהלים נגדם הליכים פליליים במסגרת המערכת הצבאית; והשני הוא **תפקיד ציבורי** בקידום ההגנה על זכויותיהם של חיילים במשפט הפלילי-צבאי באמצעות העלאת טיעונים עקרוניים, פנייה במסלולים מנהליים, הגשת עתירות לבג"ץ, קידום חקיקה ועוד.

במהלך השנה החולפת ייצגה הסנגוריה הצבאית אלפי חיילים שהוגשו נגדם כתבי אישום לבתי הדין הצבאיים. כ-75% מכלל הנאשמים במערכת המשפט הצבאית יוצגו על ידי הסנגוריה הצבאית. בנוסף הסנגוריה הצבאית ייעצה לחיילים רבים נוספים שנחקרו במסגרת חקירות מצ"ח. במסגרת הייצוג בתיקים אלה הסגורים הצבאיים, בשירות סדיר ובשירות מילואים, חבים את נאמנותם ללקוחותיהם בלבד ופועלים להשגת התוצאה הטובה ביותר לחיילים שאותם ייצגו. לצד העיסוק הרב והמעמיק בתיקים הפרטניים, הסנגוריה הצבאית פעלה לשפר את זכויות החשודים והנאשמים במערכת הפלילית הצבאית כולה, תוך הצפת סוגיות רוחב והעלאת יוזמות שונות, אשר חלקן יפורט בהמשך.

כך, במרוצת השנה החולפת חלו תמורות משמעותיות במספר תחומים שבהם הסנגוריה הצבאית פעלה ויזמה. בראש ובראשונה, **התביעה הצבאית שינתה את מדיניות האכיפה בעבירות שונות ובראשן עבירות הסמים, תוך שהוכנס, החל מתחילת שנת 2017, שימוש במנגנון "ההסדר המותנה"**. קשה להפריז בחשיבות מהלך זה, שאימוצו מהווה דוגמה מובהקת ליישום אחת ממטרות-העל של הסנגוריה הצבאית - הרחבת השימוש באפיקי אכיפה חלופיים ובכלי ענישה נוספים לכליאה במאסר ממשי, המקובלת בצבא.

מגמות, תופעות עיקריות ויוזמות בעבודת הסנגוריה הצבאית בשנת העבודה 2017

א. שינוי מדיניות האכיפה - הסדרים מותנים והסדרי הקפאה

בעקבות עבודת מטה רחבה וממושכת שנערכה בפרקליטות הצבאית, נכנסה לתוקף בתחילת השנה הנחיה מס' 3.07 של התביעה הצבאית הראשית, "הסדרים מותנים והסדרי הקפאה", המבטאת שינוי משמעותי במדיניות האכיפה בצה"ל, בראש ובראשונה בעבירות הסמים - שינוי שהסנגוריה הצבאית פעלה לקדמו מזה זמן. בהתאם למדיניות החדשה, חיילים שהסתבכו לראשונה בעברות שנקבעו, בהן שימוש בסם מסוג קנאביס מחוץ למסגרת הצבאית בהזדמנויות בודדות, בעברות התחלות וזיוף מסוימות, ואף בעברות מסוימות שעניינן פגיעה ברכוש בהיקף מוגבל - יוכלו לערוך "הסדר מותנה", ואם יעמדו בכל תנאיו, לא יעמדו לדין.

עוד נקבע בהנחיה, כי סירוב למסור דגימת שתן חרף קיומו של צו המוצא על ידי מפקד במשטרה הצבאית החוקרת לא יוביל, בפעם הראשונה, להליך פלילי ולהכתמתו של החייל ברישום פלילי, אלא החייל המסרב יידון בדין משמעתי בפני מפקדיו.

במהלך השנה החולפות ייצגה הסנגוריה הצבאית חיילים בעשרות רבות מאוד של הסדרים מותנים. במהלך השנה מצאנו, כי המדיניות החדשה הוכיחה את עצמה בכל הנוגע לחשודים ונאשמים שנכללו בה ומרביתם המוחלטת (כ-90%) של החיילים שחתמו על הסדר כאמור עמדו בו בהצלחה.

בשנת 2017 פעלה הסנגוריה אל מול התביעה הצבאית להחלת "**הסדרי ההקפאה**" על נעדרים משירות שלא ברשות (משתמטים ועריקים), המהווים חלק גדול מהנאשמים בבתי הדין, ואשר אינם נכללים במסגרת ההנחיות הקיימות. זאת, כך שחיילים שנעדרו מהשירות יוכלו להיכנס למעין "תקופת מבחן" שבה ימשיכו בשירות צבאי תקין, תוך פיקוח ומעקב מתמידים. לאחר עמידת חייל בהצלחה בתנאי ההסדר, ההליך הפלילי בעניינו יבוטל או שהוא לא יכלול עונש משמעותי או רישום פלילי.

ב. הגברת השימוש בעבודות צבאיות חלף מאסר בכליאה ממשית

בשנים האחרונות פעלה הסנגוריה הצבאית להעלאת השימוש בחלופות לכליאה ממשית, לרבות הגברת השימוש בעונשי מאסר על דרך של "עבודות צבאיות", ככלי ענישה מרכזי במקרים המתאימים.

זאת, בין היתר, לאור פרסומו של דו"ח הוועדה הציבורית לבחינת מדיניות הענישה והטיפול בעבריינים בראשותה של כב' השופטת (בדימוס) דליה דורנר, אשר המליץ, בין היתר, להמעיט בעונשי מאסר קצרים ולמצוא חלופות לכליאה ממשית.

בשנת 2017 השקיעה הסנגוריה הצבאית בעניין מאמצים רבים בכמה מישורים: הן בפעולות למען חיילים שיוצגו על ידה בתיקים פרטניים תוך עתירה להטלת עונשים שאינם כוללים כליאה ממשית; והן בפניות במישור העקרוני לשינוי המדיניות ולהגברת מתחם האפשרויות לביצוע עונש של עבודות צבאיות. כך, טענה הסנגוריה הצבאית, כי יש לממש את עונשי המאסר הקצרים המושטים על חיילים בדרך של עבודות צבאיות באופן המאפשר לחיילים לתרום לכלל החברה ואשר מתאימים יותר לאופי מעשי העבירה, ובכך מקיימים בצורה טובה יותר את מטרות הענישה הפלילית, לרבות שיקום עבריינים ושילובם בחברה.

הסנגוריה הצבאית אף הגישה בקשת רשות הערעור לבית המשפט העליון בנושא (רע"פ 391/17 בעניינו של א. ב.). בית המשפט העליון אמנם דחה את בקשת רשות הערעור באותו מקרה, אך הסנגוריה הצבאית תמשיך ותעלה טענה עקרונית זו גם בשנה הקרובה.

ג. חיפוש במכשירים סלולריים

בשנים האחרונות הובילה הסנגוריה הצבאית מהלכים לצמצום הפגיעה המשמעותית בזכויות החיילים שנגרמת כתוצאה מחיפוש מופרז במכשירים סלולריים. השימוש ההולך וגובר בטלפונים סלולריים בכל היבט של החיים והגידול העצום בהיקף המידע הפרטי האגור בהם מביא לכך שחיפושים לא נחוצים במכשירי הטלפון נכנסים, הלכה למעשה, לתוך "נבכי נשמתו" של החייל. לאור האמור, פעלה הסנגוריה הצבאית לצמצום פגיעה זו.

במישור אחד, העלתה הסנגוריה הצבאית טענות בכל הנוגע לקבלת הסכמה של נחקר לחיפוש במכשירו הסלולרי נוכח הקושי האינהרנטי לקבלת הסכמת אמת של נחקר, בשל פערי הכוחות הטמונים במפגש בין חוקר לחשוד. בנסיבות אלה, לעמדת הסנגוריה, לא ניתן לראות ב"הסכמתו" של החשוד לחיפוש במכשירו הסלולרי כהסכמה חופשית ומרצון. במהלך השנה האחרונה דחה בית המשפט העליון בקשת רשות ערעור שהגישה התביעה הצבאית בתיק שבו ייצגה הסנגוריה הצבאית (רע"פ 9446/16 התצ"ר נ' ב. ס.) כנגד החלטתו של בית הדין הצבאי לערעורים (ע/25/15 ב. ס. נ' התצ"ר). בעקבות החלטות בית המשפט העליון נותרה אפוא על כנה פסיקת בית הדין הצבאי לערעורים, כי חיפוש מעמיק במעבדה במכשיר הסלולרי של נאשם לא יכול להתבצע רק על סמך הסכמתו, ויש לקבל צו שיפוטי על מנת שניתן יהיה לערכו.

לצד זאת פעלה הסנגוריה הצבאית לצמצם משמעותית את מספר המקרים שבהם נערך חיפוש במכשיר סלולרי בלא הצדקה מספקת מטעם רשויות החקירה. כך, טענה הסנגוריה הצבאית, כי יש מקום לבקש לערוך חיפוש במכשיר סלולרי רק מקום בו ישנה תשתית ראייתית לכאורית, הן לחשדות המופנות כנגד בעל הטלפון, והן לעצם הימצאותן של ראיות חשודות במכשיר הטלפון. עוד טענה הסנגוריה הצבאית, כי אף במקרים שבהם נערך חיפוש יש לערוך אותו באופן מסויג ככל הניתן (למשל, אין מקום לעיין בכלל השיחות שביצע החשוד עם כלל אנשי הקשר שלו), אשר יצמצם את הפגיעה בפרטיות.

הסנגוריה הצבאית פעלה להעלות את הטיעונים האמורים הן בפני בתי הדין הצבאיים במהלך משפטם של חיילים שבמכשיריהם נערך חיפוש, והן במעמד הוצאת צווי החיפוש עצמם. בעניין זה, הגישה השנה הסנגוריה הצבאית עתירה דחופה לבג"ץ שעסקה בעיקר בעצם קבלת ההחלטה לתת צו חיפוש במכשיר סלולרי ללא קיום דיון בנוכחות הצדדים (בג"ץ 8183/17 מ. כ. נ' מדינת ישראל). בעקבות עתירת הסנגוריה הצבאית, בית המשפט העליון הקפיא את יישום צו החיפוש והפנה את הצדדים לפנות לבית משפט השלום שהוציא את צו החיפוש מלכתחילה על מנת שזה ישוב ויכריע בשאלות השנויות במחלוקת. בעקבות האמור, נערך עיון מחודש בשאלת הוצאת הצו בנוכחות הצדדים. במהלך הדיון בפני בית משפט השלום הסכימו גורמי החקירה לנקוט פעולות שיבטיחו מיתון הפגיעה בנחקר. כמו כן, הוגש על ידי הסנגוריה הצבאית ערר לבית המשפט המחוזי ואף בו נערך דיון בנוכחות הצדדים. בעקבות צעדים אלה של הסנגוריה נערך דיון במעמד ההגנה בהליך שבדרך כלל נערך במעמד צד אחד - של התביעה או גורמי החקירה בלבד.

הסנגוריה הצבאית שמה לה למטרה להמשיך ולפעול בהקשר זה כדי להבטיח צמצום הפגיעה בנחקרים בהקשר זה, גם באמצעות הבטחה של פניות תדירות מצד סנגורים צבאיים, במקרים המתאימים, כדי להבטיח עריכת דיונים בבתי המשפט במעמד שני הצדדים.

ד. תסקירי מבחן

לאורך השנים פעלה הסנגוריה הצבאית בניסיון לגרום לקליטה לתוך מערכת המשפט הצבאית את האפשרות להורות על עריכת תסקירי מבחן לגבי חיילים העומדים לדין פלילי טרם גזירת עונשם. זאת לנוכח ההבנה שתסקירי מבחן הם כלי מרכזי לבחינה מעמיקה של נסיבות הנאשם, השפעת ההליך והעונש עליו ועל משפחתו וסיכויי שיקומו. זה המקום לציין כי במערכת המשפט

ה"אזרחית" קיימת חובה על בית המשפט לדרוש תסקיר מבחן בטרם ייגזר עונש מאסר בפועל על מי שצעיר מגיל 21.

בשנת 2017 פנתה הסנגוריה הצבאית ב"קדם בג"ץ" בטענה כי יש לכוון בצבא מנגנון של תסקירי מבחן לחיילים שנשפטים בבתי הדין הצבאיים.

במהלך השנה החלה בצה"ל עבודת מטה בנושא, שהסנגוריה הצבאית נוטלת בה חלק. הסנגוריה תמשיך לפעול לקידומו של כלי חשוב זה, שבכוחו להביא במקרים המתאימים, לצמצום השימוש בכליאה והרחבת השימוש בכלי ענישה המבכרים את שיקומם של החיילים.

ה. הקלה בעונש ומחיקת רישום פלילי

במהלך שנת 2017 העלתה הסנגוריה מספר יוזמות שעניינן הקלה בעונש ומחיקת רישום פלילי של חיילים ושל מי שנשפט במערכת בתי הדין הצבאיים.

הסנגוריה הצבאית פנתה לגורמי אכ"א בהצעה כי לרגל שנת ה-70 לעצמאות מדינת ישראל תינתן חנינה לחיילים במהלך תקופת שירותם או לאלו שסיימו זה מכבר את שירותם הצבאי, לרבות קיצור עונש המאסר שיאפשר לחיילים כלואים להשתחרר בערב יום העצמאות וכן מחיקת הרישום הפלילי של מי שהועמד לדין בפני בית דין צבאי ומאז לא שב לעבור עבירה. חנינה לרגל מאורע לאומי מיוחד היא מסורת מוכרת בחברות רבות ונערכה גם במדינת ישראל. ביסוד מהלך של חנינה עומדת התפיסה כי מדובר במחווה של רצון טוב מצד החברה ביחס למי שמעמדו החברתי מוחלש, והיא מגלמת תמריץ ומוטיבציה לחזור למוטב, שכן מבחינת הפרט הוא קיבל "מתנה" מהמדינה ומסר שהוא שוב רצוי בה.

כמו כן, פנתה הסנגוריה הצבאית בהצעה נוספת לקראת שנת ה-70, לערוך הסדר חד-פעמי לפיו תיגזר ענישה מקלה לעריקים שיתייצבו לשירות (יסגירו את עצמם) לקראת יום העצמאות ה-70 וכן שייסגרו מנהלית תיקים כנגד עריקי מילואים ומשתמטים, בתבחינים מסוימים. מהלך חד-פעמי כזה, לשיטת הסנגוריה, יצמצם משמעותית את מצבות העריקים ויעודד חלק מהעריקים להסדיר מעמדם ולהשלים שירות, תוך הגברת מחויבותם לחברה וחיזוק הקשר בינם לבין הממסד.

עוד העלתה הסנגוריה הצבאית הצעה לדרכי פעולה, אשר יאפשרו למימוש אפקטיבי של מנגנון מחיקת רישום פלילי "אזרחי" לחיילים שמסיימים שירות תקין ("ועדת קצין חינוך ראשי"), כשברקע הרצון בשיקומם של אותם חיילים, תוך מימוש אחריותו של צה"ל למשרתים בו וחיזוק צביונו של צה"ל בצבא העם. על אף שצה"ל נקט בפעולות שונות להגברת מודעות החיילים לכך, הסנגוריה הצבאית הצביעה על כך שהמנגנון הנוכחי אינו ממצה את פוטנציאל הסיוע לחיילים שהתגייסו עם "חטוטר" של רישום פלילי אך השלימו שירות מלא.

הסנגוריה העלתה מספר הצעות שעניינן בחינה יזומה ואקטיבית של החיילים שלהם פוטנציאל למחיקת רישום פלילי. חלק מהצעות הסנגוריה אומצו והחל משנת 2018 תיכנס לתוקפה שיטת פעולה חדשה המיועדת לאפשר להיקף משמעותי הרבה יותר של חיילים לזכות במחיקת רישום פלילי בעקבות שירות תקין.

ו. ייעוץ לחשודים

במהלך השנה האחרונה שמה הסנגוריה הצבאית דגש על מתן ייעוץ במהלך חקירת חשודים בביצוע עבירות פליליות במערכת הצבאית והשקיעה בכך משאבים רבים. בחינת נתוני הייעוץ מהשנה החולפת מלמדת על **גידול** בהיקף הייעוץ למפקדים ולחיילים ביחס לשנה הקודמת, וכן **גידול** בהיקף הייעוץ הפרונטלי.

הסנגוריה הצבאית שמה לה למטרה לייעץ לכמה שיותר חיילים ומפקדים בתיקים הנוגעים לפעילות מבצעית. לצורך כך, פעלה הסנגוריה הצבאית בשנת 2017 באופן נמרץ להגביר את מודעות המפקדים והחיילים בצבא, בכלל, ולוחמים בפרט, לכלל שירותי הסיוע והייעוץ המשפטי שאותם מספקת הסנגוריה למי שנדרש לשירותיה.

פסקי דין מרכזיים בשנת העבודה 2017

רע"פ 2220/16 סמל ר. מ. י. - הנאשם הועמד לדין בעבירה של ניסיון לשימוש בסם מסוכן, בכך שעשה שימוש בתרכובות המכילות קנבינואידים סינתטיים ("נייס גאיי"), בסברו כי מדובר בסם מסוכן, הגם שלא הוכח שאכן החומר אסור בשימוש. לאחר שהורשע בבית הדין המחוזי ובבית הדין הצבאי לערעורים, הגישה הסנגוריה הצבאית בקשת רשות ערעור לבית המשפט העליון. בית המשפט העליון קיבל את עמדת הסנגוריה הצבאית לפיה לא ניתן להרשיע חייל בניסיון לשימוש בסם מסוכן תוך אמונה שמדובר בסם כזה, מקום בו לא הוכח שהתערובת הספציפית שבה השתמש החייל מנויה בפקודת הסמים המסוכנים. נקבע, כי הרשעה כאמור אינה מתיישבת עם עקרון החוקיות, אינה אפשרית מבחינה משפטית ("עבירה מדומה") ואינה צודקת. על כן, **זיכה** בית המשפט העליון את המערער מעבירת הניסיון לשימוש בסם מסוכן. לאחרונה הגישה הסנגוריה הצבאית בקשה לפיצוי הנאשם בגין תקופת המאסר שבה נשא בעקבות הרשעת השווא.

ע"מ/58/17 רב"ט ד. י. - המערער הועמד לדין בגין שימוש בסם מסוכן מסוג קנאביס בשבע הזדמנויות, בנסיבות אזרחיות. בית הדין הצבאי לערעורים קבע כי לאור מדיניות התביעה החדשה מינואר 2017 בכל הנוגע לשימושים בסמים הנסיבות אזרחיות **יש מקום להרחיב את קשת המקרים שבהם ניתן יהיה להסתפק בחלופת מעצר בדמות "מעצר פתוח"**, כך שניתן יהיה לשחרר ממעצר סגור מי שמואשם שהשתמש בין חמש לשמונה פעמים, בנסיבות אזרחיות. בעקבות כך שוחרר גם אותו חייל מן המעצר הממשי שבו היה נתון.

ע/85/16 רב"ט ד. ב. - נגד הנאשם הוגש כתב אישום על החזקה של כמות קטנה של סם מסוכן מסוג קנאביס וכן החזקת כלים, לאחר שמשטרת ישראל מצאה בחיפוש בכליו את האמור. הנאשם כפר באשמה וטען כי הסם הוכנס לכליו על ידי אזרח שהיה עמו. בית הדין הצבאי המחוזי קיבל זאת, אך קבע שהנאשם "עצם את עיניו" לגבי האמור והרשיע אותו. בית הדין הצבאי לערעורים קיבל את ערעור הסנגוריה הצבאית, **והמיר** את סעיף אישום לכזה שאינו נושא רישום פלילי כלל מטעמי "הגנה מן הצדק", לאור זאת שכנגד המערור העיקרי לא ננקטו הליכים משפטיים כלשהם.

ח"א (מחוזי) 125/16 סמל א. ק. - נגד הנאשם הוגש כתב אישום על שימוש בסמים בניסבות צבאיות בצוותא עם חיילים אחרים, על בסיס הפללה. הנאשם הכחיש וטען כי לא השתמש בסמים. במהלך ניהול משפט ההוכחות איתרה הסנגוריה יומן מעקב של נוכחות החיילים בבסיס שהראה כי לא היה מועד שבו שהה הנאשם ביחד עם כלל החיילים. התביעה טענה כי ההגנה אינה יכולה להגיש יומן זה. בית הדין זימן לעדות את האחראי על היומן והחליט לקבלו. לאחר שמיעת כלל הראיות **זיכה** בית הדין הצבאי את הנאשם.

דר (מחוזי) 314/17 טור מ. ז. - הנאשם הועמד לדין בכך שבמהלך מריבה עם מפקדו, ולאחר שהאחרון זרק על הנאשם בקבוק מים, הנאשם היכה אותו באגרוף ושבר את אפו של המתלונן. בית הדין הצבאי קיבל את טענת **ההגנה העצמית** שהעלתה הסנגוריה הצבאית, וקבע, כי הנאשם חשש שהמתלונן יתקוף אותו לאור מעשיו של האחרון בעת הריב. לאור האמור **זיכה** בית הדין הצבאי את הנאשם.

אתגרים ומגמות מרכזיות לשנת העבודה 2018

א. הרחבת השימוש בכלים חלופיים להליך הפלילי ולכליאה ממשית

בשנת 2018 הסנגוריה הצבאית תמשיך לפעול להרחבת השימוש בכלים חלופיים להליך הפלילי וכן לצמצום הטלת עונשי מאסר בפועל, מקום בו הדבר איננו הכרחי.

כך, תפעל הסנגוריה הצבאית להרחיב את מספר המקרים שבהם ייחתמו עם נאשמים "הסדרים מותניים" ו"הסדרי הקפאה", בין בפניות לשינוי ההנחיות, ובין במקרים פרטניים. בתוך כך, הסנגוריה תפעל לכך שהקריטריונים להכנסת חשודים למנגנוני "הסדרים מותניים" ו"הסדרי הקפאה" יורחבו וכן שיוקנה שיקול דעת פרטני לפרקליטים המטפלים להורות על הכללת חשודים בהסדרים כאמור, גם אם בחריגה מאותם קריטריונים ספציפיים, מקום שבו תימצא הצדקה לכך.

עוד, תמשיך הסנגוריה הצבאית לפעול להטמעת כלי של תסקיר המבחן בצבא.

כמו כן, תפעל הסנגוריה הצבאית באופן נרחב בשנת 2018 לקדם את הטיפול בתיקי "בית הדין המשלב", אשר החל לפעול בצבא בתחילת שנת 2018 ("בית הדין המשלב" דומה בתפיסת הפעלתו ובתכליתו, במידה רבה, ל"בית המשפט הקהילתי"). במסגרת זו, חיילים אשר עומדים בקריטריונים שנקבעו ישוחררו מהמעצר ויקבלו הזדמנות להמשיך בשירות תקין. לחיילים אלה תיבנה תוכנית שילוב בשיתוף עם הגורמים הרלוונטיים ועם המפקדים, והכל בפיקוח שוטף של בית הדין הצבאי. חיילים שיעמדו בהצלחה בתהליך יזכו בסופו להקלה משמעותית בדינם (ואף אולי לביטול כתב האישום). הסנגוריה הצבאית תמשיך לשלב חיילים בהליך האמור ולסייע להם בהתקדמות בתהליך, ואף תפעל במסגרת צוות ההיגוי של "בית הדין המשלב".

כמו כן, תפעל הסנגוריה לקיים הליכים של "צדק מאחה" במקרים המתאימים.

ב. קידום זכויות חיילים בהליך הפלילי ובמעגלים הנלווים לו

הסנגוריה הצבאית במובנים רבים שומרת על הבטחת זכויותיהם של החיילים בהליכים השונים בצבא והיא פועלת כל העת לקידום ושמירה על זכויות החיילים בהקשרים אלו.

בשנת 2018 תמשיך הסנגוריה ותפעל במגוון סוגיות הנוגעות לרישום הפלילי ולהשלכותיו, תוך בחינת דרכים לצמצומו; הסנגוריה הצבאית תמשיך ותפעל לשמירה על זכויות חיילים במעצר ובחקירה; תחתור לקיצור תקופות המעצר של נעדרים מן השירות לכדי 24 שעות בלבד (תחת המצב השורר כיום של מעצר ראשוני של עד 48 שעות); ותסייע בשמירה על זכויות כלואים, בין היתר גם בהעברת עמדתה בעניין המתחם המתוכנן להחליף בשנים הקרובות את מתקני הכליאה הצבאיים ("נווה צדק").

הסנגוריה הצבאית תמשיך בעשייתה, בתיקים הפרטניים ובתפקידה הציבורי גם בשנת 2018. הסנגורים הצבאיים ימשיכו במלאכת הייעוץ והייצוג בתיקים תוך חתירה להשגת התוצאה הטובה ביותר עבור כל חייל המיוצג על ידה. הסנגוריה הצבאית תפעל תוך הדגשת חשיבות תחושת השירות בקרב החיילים אותם היא מייצגת, גם במסגרת של עריכת "סקר שירות" בקרב חיילים כלואים ובני משפחותיהם, ותוך מאמץ מתמיד לשפר את מצבם של החשודים והנאשמים במערכת המשפט הצבאית הפלילית.

דברי פתיחה

מחלקת הייעוץ והחקיקה מעניקה ייעוץ משפטי לכל אגפי המטכ"ל והזרועות, ופועלת, בשיתוף עם המפקדים, במטרה לסייע לצה"ל להגשים את יעדיו, תוך שמירה על שלטון החוק. המחלקה גם אמונה על גיבוש עמדת צה"ל ביחס לחקיקת הכנסת וכן על קידום יוזמות חקיקה מטעם צה"ל.

במהלך השנה עסקו קציני המחלקה בהיבטים שונים, הנוגעים לקשרי הגומלין של צה"ל והחברה הישראלית, וסייעו לצה"ל בשמירה על עצמאותו, על אופיו הממלכתי והא-פוליטי ועל ביצור אמון הציבור בו.

קציני המחלקה המשיכו בליווי משפטי של מודל שירות הקבע העדכני, אשר סוכם במסגרת תר"ש גדעון. בד בבד, פעלה המחלקה לשמירה על זכויות המשרתים בצה"ל – בקבע, בחובה ובמילואים.

בנוסף, פעלו הקצינים להגשמת תפקידה החשוב של המחלקה בהתאמת החקיקה ופקודות הצבא לצרכיו העדכניים של צה"ל ולהתפתחויות הטכנולוגיות, על-מנת להבטיח את יכולותיו המבצעיות בשגרה ובחירום.

בשנה החולפת, הגבירה המחלקה את מעורבותה והעמיקה את הידע בתחום החוזים וההתקשרויות, כחלק מהמאמץ להתייעלות כלכלית. קציני המחלקה ליוו התקשרויות אסטרטגיות וסייעו לחיסכון כספי בתחומים שונים.

בנוסף, המשיכו קציני המחלקה לייצג את צה"ל בפני ערכאות שיפוטיות ומעין-שיפוטיות, בהליכים שונים, בהם נתקפה עמדת צה"ל, ובכך סייעו בשמירה על חופש הפעולה של גורמי הצבא ובהגנה על החלטות שקיבלו המפקדים.

לבסוף, אף השנה, הוסיפו קציני המחלקה ללוות את גופי הצבא השונים בהיערכותם לחירום וסייעו לעיגון סמכויותיהם של הגופים הצבאיים ולהסדרת שיתופי פעולה בינם לבין גופים רלוונטיים נוספים. דוגמה בולטת לעיסוק זה ניתן למצוא בפעולת המחלקה לקידום ההיערכות להגנת מרחב הסייבר, תוך ביסוס סמכויות צה"ל והמשך שיתוף פעולה עם הרשות הלאומית להגנה בסייבר.

מגמות עיקריות בשנת העבודה 2017

1. שמירה על אופיו הממלכתי והא-פוליטי של צה"ל – בשנה החולפת טיפלו קציני המחלקה במגוון פניות ובסוגיות מורכבות, שבמוקדן יחסי צבא-חברה, מתוך מטרה לשמור על אופיו הממלכתי והא-פוליטי של צה"ל ועל אמון הציבור בו. קציני המחלקה סייעו בעדכון פקודת השירות המשותף, באופן המגשים את צרכיו המבצעיים של צה"ל וכן היו מעורבים בגיבוש הצעה לפקודה שתסדיר את כללי ההתבטאות של חיילים ברשתות החברתיות. בנוסף, ביוזמת המחלקה, גובש נוהל עדכני בעניין פעולת הוועדה המייעצת למתן פטור משירות מטעמי מצפון.

כן עסקה המחלקה בהתמודדות עם תופעת ההתנכלות לחיילים חרדים ולמגייסייהם, בשיתוף פעולה עם רשויות אכיפת החוק האזרחיות ומשרדי ממשלה שונים.

2. אכיפת חובת השירות בצה"ל והתחייבות לשירות קבע – המחלקה טיפלה השנה בעתירות

לבג"ץ בהן התקבלה עמדת צה"ל בעניין אכיפת חובת השירות ומימוש התחייבויות לשירות קבע. כך, למשל, הכיר בג"ץ בכוחה המחייב של התחייבות לשירות קבע של אזרחים שהצטרפו למסלול העבודה, ונמנע מהתערבות בהחלטת רשויות הצבא לאכוף על רופא את התחייבותו לשירות קבע. בהחלטה נוספת קבע בג"ץ כי קיימת סמכות לפי חוק לקרוא לחייל, ששחרר מטעמים רפואיים ולאחר מכן חל שיפור במצבו הרפואי, להשלמת שירות החובה ובהמשך לאכוף את התחייבותו החוזית לשרת בשירות קבע. בהחלטות נוספות, נמנע בג"ץ ממתן סעד לעותרים, אשר הגישו את עתירתם בעודם נעדרים מן השירות, תוך הדגשתה של חובת הציות לצווי רשויות הגיוס.

3. תרומה לחסכון הכלכלי בצה"ל –

גם השנה תרמו קציני המחלקה לחסכון הכלכלי בצה"ל, בערוצי פעולה רבים ושונים. כך, פעלה המחלקה להרחבת סל הכלים והסעדים החוזיים העומדים לרשות נציגי צה"ל בהתקשרויות השונות ולהטמעת מנגנוני אכיפה למקרים בהם ספקים יפרו את התחייבויותיהם בהתאם להתקשרויות עם מערכת הביטחון. מכרזים בולטים בהם טיפלה המחלקה הם מכרז שירותי הסלולר האזרחיים לצה"ל ומכרז הסלולר הצבאי.

קציני המחלקה ייצגו את עמדת הצבא, בין היתר, בהליכים משפטיים, וסייעו להפחתת חיובים המושתיים על צה"ל. כדוגמה בולטת נציין מתווה חדש שנקבע לדיגום שפכי תעשייה במחנות צה"ל ועדכון כללי תאגידי המים והביוב - הסדרים המיועדים למנוע מצבים של השתת תשלומי יתר על צה"ל, ולהביא בכך לחסכון תקציבי והפניית משאבים למקומות בהם הם נדרשים.

כמו כן, המחלקה סייע לצה"ל בתהליך העברת גבייתם של חובותיהם של אזרחים לצה"ל לטיפול רשות האכיפה והגבייה, המצוידת בכלים המיטביים לטיפול בדרישות חוב מטעם המדינה ולאכיפת חובות באופן יעיל.

4. עמידה על זכויות המשרתים וחיזוק ההגנה עליהן – במהלך השנה פעלו קציני המחלקה להגנה

על זכויות המשרתים במגוון נושאים, ובין היתר: הגנה על דמי הקיום לחיילי חובה מפני עיקול ושעבוד; עמידה על מימוש עקרון הצמדת שכרם של משרתי הקבע לשכרם של עובדי המדינה; המשך הסדרת הזכאות לפנסיית גישור; עדכון רכיבי שכר פנסיוניים; מתן הטבות למשרתי מילואים פעילים (כגון: פיצוי לעצמאים בשירות מילואים) ועוד.

5. יישום הסיכום התקציבי עם משרד האוצר ומודל הקבע העדכני – שנת 2017 התאפיינה בייעוץ

משפטי אינטנסיבי לשם יישום הסיכום התקציבי ומודל שירות הקבע העדכני, אשר סוכם במסגרת תר"ש גדעון. מודל שירות הקבע החדש הצריך עיסוק בשורה של סוגיות משפטיות, לרבות: פרישה ושחרור בשל אי קידום לדרגה בכירה; אזורח תפקידים; עיגון הטבות בגין שחרור; תשלום פנסיית הגישור ועוד. קציני המחלקה גיבשו תיקוני חקיקה משלימים, הנחוצים לשם יישומו של הסיכום התקציבי, וקידמו אותם בממשלה ובוועדות הכנסת וכן

פעלו לעיגון המודל בפקודות הצבא. במסגרת זו הותקנו השנה תקנות בעניין גיל פרישת נגדים ותקנות להוספת רכיבים פנסיונים בשכר. קציני המחלקה אף המשיכו לייצג את צה"ל בפני ועדת הערר בהליכי שחרור של משרתי קבע.

6. **הגברת מוכנות הצבא למצבי חירום** – אף השנה סייעו קציני המחלקה לגופי הצבא להיערך לחירום בתחומים הבאים: הפעלת סמכויות מכוח חקיקת החירום (ובכלל זאת צווי הגבלה, הריסת בתים, צווי קבורה וצווי סגירת שטחים); התגוננות העורף; ריתוק משקי ורישום ציוד וגיוסו; גיוס למילואים; זכויות חללים, נעדרים ושביינים; טיפול במשפחות שכולות; תשתיות לאומיות בזמן חירום ועוד. כמו כן, פעלו קציני המחלקה לגיבוש נוהל בין משרדי להתקנת תקנות שעת-חירום.

7. **שמירה על גמישות אופרטיבית בחקיקה** – קציני המחלקה פעלו לשמירה על הגמישות האופרטיבית של צה"ל ועצמאותו בחקיקה ובהחלטות ממשלה. דוגמאות מרכזיות הן העיסוק בעיגון סמכויות חיל הים כמנחה מקצועי בתחום האבטחה הימית; חלוקת האחריות בין צה"ל למשטרה בנושא הטיפול ברחפנים; נוהל שיתוף פעולה וחלוקת אחריות בין צה"ל לרשות הארצית לכבאות והצלה; הסדרת יחסי הגומלין בין פיקוד העורף לרשות החירום הלאומית; התאמת אופן ההחלה של רגולציה אזורית בצה"ל בתחום הגנת הפרטיות וסוגיות בתחום התכנון והבנייה.

8. **קידום ההיערכות להגנת מרחב הסייבר** – במהלך השנה החולפת טיפלו קציני המחלקה בסוגיות משפטיות בתחום הגנת הסייבר, ובהסדרת דרישות מתאימות בתחום זה בהתקשרויות הנערכות עם ספקים של מערכת הביטחון. כן סייעו קציני המחלקה לגיבוש עמדת צה"ל לטיוטת תזכיר חוק הגנת מרחב הסייבר ופעלו על-מנת לשמור על מרחב הפעולה ועל סמכויותיו הביטחוניות של צה"ל במרחב הסייבר, בשגרה ובחירום.

פסקי דין מרכזיים לשנת 2017

מתוך מגוון הנושאים בהם טיפלה המחלקה, להלן יפורטו ההליכים המשפטיים המרכזיים והחשובים שבהם עסקו קציני המחלקה בשנת 2017:

1. **עתירות כנגד מינויים בצה"ל**

א. **בג"ץ 28/17 התנועה למדינה יהודית נ' דובר צה"ל** – העתירה הוגשה כנגד החלטת הרמטכ"ל למנות את האלוף (תא"ל דאז) מוטי אלמוז לתפקיד ראש אגף כח-אדם בשל התבטאויותיו כדובר צה"ל באשר לתיק הירי בחברון ולשילוב נשים בתפקידי לחימה. בית המשפט העליון דחה את העתירה על הסף, והטעים כי ההודעות וההתבטאויות של האלוף אלמוז כפי שהובאו בעתירה אינן מצביעות על כל פגם בהתנהלותו במסגרת תפקידו כדובר צה"ל.

ב. **בג"ץ 5965/17 י.ל. נ' שר הביטחון** – בעקבות מינויו של מפקד גלי צה"ל, הוגשה עתירה לבג"ץ מטעמו של אחד המועמדים לתפקיד. בעתירה נטען כי הליך בחירת מפקד התחנה לא היה תקין ויש לפסול אותו. בתגובה, טענה המדינה כי דין העתירה להידחות בהיעדר

עילה להתערבות בעבודתה של ועדת האיתור ובהמלצותיה. בעקבות דיון שהתקיים בעתירה, החליט העותר למשוך את העתירה, והיא נמחקה.

2. עתירות בנושא חובת השירות

א. בג"צ 1368/17 א.ש. נ' צה"ל ואח' – העותר, רופא שהחל בלימודי רפואה במסגרת התוכנית הצבאית "צמרת", במסגרתה התחייב לשירות קבע, עתר לביטול התחייבותו ולשחרורו מן התוכנית, תוך שהעלה טענות בדבר הבטחות מנהליות שניתנו לו. העתירה נמחקה תוך הכרה בסמכות רשויות הצבא לאכוף התחייבות קשיחה לשירות קבע.

ב. בג"צ 8648/17 א.מ. נ' צה"ל ואח' – העותר התגייס לשירות בתום לימודי רפואה ולאחר תקופת שירות ניתן לו פטור מחמת אי כשירות רפואית. בעקבות מידע שנתקבל בצה"ל על כך שהחל לעבוד כרופא בבית חולים אזרחי סמוך לאחר שחרורו מצה"ל, הוחלט לזמנו לבדיקה רפואית חוזרת, בה נמצא כשיר לשירות, ועל-כן נקרא העותר להשלמת שירותו הסדיר ולשירות קבע, בהתאם להתחייבותו. בעקבות ההחלטה פנה הרופא לבג"ץ וטען, כי לא ניתן לקוראו לשירות בשל גילו המאוחר. בית המשפט דחה את העתירה וקבע כי העותר מחויב בתקופת שירות, בהתאם לגילו בעת שגויס, ולא בעת שנקרא להשלמת השירות.

3. עתירות כנגד החלטות פיקודיות בנושאים ביטחוניים

א. בג"צ 5019/14 א.ע. נ' מפקד פיקוד העורף – בית המשפט העליון דחה עתירה שהוגשה במהלך מבצע "צוק איתן" על-ידי תושבי הפזורה הבדואית בנגב. במסגרת הדיונים בעתירה הוצגו תכניות לשיפור מוכנותה של האוכלוסייה הבדואית לשעת חירום, תוך שהודגש כי למדינה שיקול דעת רחב כיצד לממש את חובתה להגן על חייהם וגופם של תושביה. בית המשפט מצא כי העתירה מוצתה, ובירך על הצעדים שנקט פיקוד העורף בכל הנוגע להתראה, להסברה ולמוכנות לחירום בפזורה. כמו כן נקבע שהעותרים לא הצליחו להוכיח פגיעה בזכותם לשוויון.

ב. בג"צ 1218/17 י.מ. נ' הצנזורית הראשית – העתירה הוגשה כנגד סירובה של הצנזורית הצבאית הראשית לבחון פרסום מידע על פרשה ביטחונית ישנה, בשל העובדה כי פרסום זה חוסה תחת צו איסור פרסום שניתן על-ידי בית משפט אזרחי. העותר מחק עתירתו לאחר שבית המשפט העיר כי אין זה ראוי שהצנזורית תדון בבקשה לפרסום בנושא עליו חל צו איסור פרסום, וכי הדרך הראויה לתקיפת הצו היא באמצעות פניה לבית המשפט שהוציאו.

ג. בג"צ 6960/17 מ.ו. נ' היועץ המשפטי לממשלה – בית המשפט העליון דחה עתירה נוספת של העותר בבקשה לבטל את המגבלות המנהליות שהוטלו עליו. בית המשפט קבע בפסק הדין כי על אף המגבלות המנהליות המשמעותיות המוטלות על העותר זה שנים רבות, אין מנוס מדחיית העתירה בשל החשש השריר וקיים מפגיעה בביטחון המדינה, אם יבוטלו המגבלות.

ד. בג"צ 5532/17 רס"ן (במיל') י.מ. נגד מפקד חיל האוויר – העותר, בעל כלי טיס פרטי, הורשע על ידי בית משפט אזרחי בכך שביצע טיסות ללא רישיון במרחב יהודה ושומרון ואף הכשיר מנחת פרטי סמוך לאזור מגוריו, ללא היתר מתאים. מפקד חיל האוויר החליט

להפסיק טיסותיו של הטייס במילואים, לאחר שזה סירב לחתום על התחייבות לטוס בכפוף לכל דין, כתנאי להמשך שירותו כטייס במילואים. בית המשפט העליון דחה על הסף את עתירתו של העותר כנגד ההחלטה. בפסק הדין עמד בית המשפט העליון על שיקול הדעת הנתון בידי מפקדי הצבא ועל כך שמפקד חיל האוויר קיבל את ההחלטה המתבקשת בנסיבות העניין.

ה. עמ"מ 4521/17 פלוני נ' מדינת ישראל – בית המשפט העליון דחה ערעורו של לוחם בלתי חוקי שנעצר בהתאם להוראות חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, התשס"ב-2002, ואישר את צו הכליאה בעניינו. בהחלטה אישר בית המשפט כי עצם מעורבותו של אדם בפעילות הברחות לטובת ארגוני טרור, מהווה נטילת חלק עקיף בפעולות איבה נגד מדינת ישראל, העולה בקנה אחד עם דרישות החוק להגדרת אדם כלוחם בלתי חוקי. זאת, אף אם אותו אדם אינו משויך לארגון טרור ספציפי, ואינו מייחד את פעילותו להברחת טובין המיועדים לטרור.

4. כוח אדם

א. ו"ע 24/16 י.ב. נ' ממלא מקום ראש אגף כח-אדם – ועדת הערר דחתה בקשה למתן צו זמני שימנע את פיטוריו של העורר משירות קבע. הטענה המרכזית בערר היתה כי נפל פסול במתן התראה לפרישה עובר לתיקון החוק, אשר הקדים את גיל הפרישה. ועדת הערר קיבלה את טענות צה"ל וקבעה, כי ההתראה שניתנה לעורר, אף בטרם השלמת הליכי תיקון החוק, מממשת באופן מלא את התכליות לשמן נדרשת התראה לפני פרישה.

5. משפט ותקשורת

א. בג"ץ 4613/16 זמני ישראל בע"מ ואח' נ' דובר צה"ל ואח' – בית המשפט העליון מחק את עתירת מערכת Times of Israel ואחד הכתבים בעיתון בדרישה להורות לדובר צה"ל לצרף את כתב העיתון לתא הכתבים הצבאיים. בית המשפט נתן דעתו לכך שמדובר בתא כתבים אזרחי, שאינו מנוהל על-ידי דובר צה"ל, ולכך שהכתב לא הוכיח כי בקשתו להצטרף לתא סורבה על-ידי יו"ר התא.

6. תביעות כספיות

א. עת"מ 3887/17 פיברוטקס נ' משרד הביטחון – בית המשפט המחוזי בתל אביב דחה עתירה מנהלית שהוגשה כנגד החלטת משרד הביטחון ליתן פטור ממכרז בעילת ספק יחיד להתקשרות עם חברת יונידרס לשם אספקת מדים לחיילים ביחידות מובחרות. בית המשפט קיבל את עמדת המדינה וקבע כי לא נפל כל דופי בהחלטה למתן פטור ממכרז.

ב. ת"א 22675-11-14 ר.א ומשכל נ' דובר צה"ל – בית המשפט המחוזי דחה תביעה כספית על סך של 150 אש"ח, שהגיש צלם צבאי לשעבר כנגד חברה שהוציאה לאור ספר וכללה בו תמונות אותן צילם בשירותו הצבאי, מבלי שניתן לו קרדיט על כך. החברה הגישה הודעת צד ג' כנגד משרד הביטחון וטענה, כי ככל שהופרה זכותו המוסרית של התובע, האחריות לכך מוטלת על דובר צה"ל, שהעביר אליה את התמונות, תוך דרישה להעניק קרדיט לדובר צה"ל. בית המשפט קבע כי הענקת הקרדיט לדובר צה"ל עולה בקנה אחד עם הוראות חוק זכות יוצרים, התשס"ח-2007.

בשנת 2017 טיפלה המחלקה ב-254 הצעות חוק פרטיות וב-40 תזכירי חוק ממשלתיים, וכן קידמה הצעות חקיקה ביוזמת צה"ל. דברי החקיקה הבולטים בהם טיפלה המחלקה הם:

1. **חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 73), התשע"ז-2017** – התיקון קובע כי בפקודות הצבא ייקבעו הוראות לעניין זכותו של חייל, שהשלים שירות סדיר, להגיש בקשה לקבלת המלצה מאת צה"ל לקיצור תקופת ההתיישנות או המחיקה של רישום הפלילי שצבר לחובתו בגין עבירות שביצע טרם גיוסו.
2. **חוק קליטת חיילים משוחררים (תיקון מס' 19), התשע"ז-2017** – תיקון זה נועד להשלים חסר שנוצר בעקבות תיקון קודם לחוק. בתיקון קודם נקבע כי חייל ששירת כלוחם או תומך לחימה ושוחרר מחמת פציעה שאירעה במהלך אימון או פציעה מבצעית יהיה זכאי לקבל את מלוא מענק השחרור והפיקדון, כאילו שירת שירות מלא כלוחם או כתומך לחימה. התיקון הנוכחי הרחיב זכות זו גם לחייל שנפטר בנסיבות כאמור או נפצע וחזר לשירות בתפקיד עורפי.
3. **חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 116), התשע"ז-2017** – החוק עוסק בהגברת הפיקוח והאכיפה של דיני התכנון והבניה. ביחס לצה"ל נקבע מודל פיקוח ייחודי, המשלב פיקוח פנימי וחיצוני.
4. **פקודת הראיות (תיקון מס' 18), התשע"ז-2017** – התיקון קובע כי פסקי דין של בתי המשפט הצבאיים באזור יהודה ושומרון יזכו למעמד דומה לפסקי דין פליליים של בתי המשפט בישראל כראייה בהליכים אזרחיים במדינת ישראל.
5. **תקנות סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – נתוני תקשורת) (העברת נתונים ממאגר נתוני זיהוי לרשות חוקרת אחרת), התשע"ז-2017** – התקנות נועדו לייעל את אופן קבלת נתוני הזיהוי על-ידי גורמי המשטרה הצבאית החוקרת, ומאפשרות להקנות להם גישה למאגר המשטרתית.
6. **תקנות שירות הקבע בצה"ל (גמלאות) (רכיבים נוספים במשכורת מבוטחת של חייל חדש) (תיקון), התשע"ז-2017** – בהתאם לחוק שירות הקבע בצה"ל (גמלאות), ניתן להכיר ברכיבים שונים במשכורת כרכיבים "פנסיוניים", שבגינם מופרשים כספים לקרן הפנסיה. תיקון התקנות אפשר לבצע הפרשות למשרתים בהסדר הפנסיה הצוברת על בסיס רכיבים נוספים במשכורתם. כפועל יוצא מכך, יגדל החיסכון הפנסיוני של הקצינים הלוחמים ושל הנגדים בצה"ל, המשרתים בהסדר הפנסיה הצוברת.
7. **תיקון צו שירות המילואים (מטרות הקריאה לשירות המילואים) (הוראת שעה) התשע"ו-2016** – בהתאם לתיקון חל שינוי משמעותי במעמדן ובתפיסת ההפעלה של כיתות כוננות, באופן הרואה בהן יחידות צבאיות, המהוות חלק ממערך המילואים של צה"ל.
8. **תקנות שירות ביטחון (תנאים נוספים לדחיית שירות לתלמידי ישיבות והוראות שונות) התשע"ז-2017 ותקנות שירות ביטחון (אמות מידה לגיבוש רשימה של ישיבות) התשע"ז-2017** – התקנות עוסקות בהסדרי דחיית שירות לתלמידי ישיבות. בין היתר, קובעות התקנות תנאים מוקדמים לשם מתן צו דחיית שירות; כללים בדבר אופן הגשת הבקשה ומועד הגשתה;

הוראות בדבר ימי החופשה של תלמידי הישיבות; ומגבלות על נסיעותיהם לחוץ-לארץ. כמו כן אושרו תקנות שירות ביטחון, הקובעות תנאים להכרה ולביטול הכרה בישיבות, אשר למידה בהן תקנה זכות לדחיית שירות.

9. **תיקון תקנות שירות בטחון (חובות אנשי מילואים), התשט"ז-1956** – כחלק מהמאמצים להנגיש את השירותים הצבאיים באופן דיגיטלי, תוקנו תקנות שירות הביטחון ונקבע כי משרתי המילואים יחויבו למסור לצבא את כתובת הדואר האלקטרוני שלהם.

אתגרים ומגמות מרכזיים לשנת העבודה 2018

1. קציני המחלקה ימשיכו לתרום לשמירה על אופיו הממלכתי והא-פוליטי של צה"ל בכלים משפטיים.
2. בשנת 2018 יוקם ענף התקשוריות, המשלב ייעוץ משפטי, כלכלי וטכנולוגי לפרויקטים בעלי חשיבות מבצעית וכלכלית לצה"ל. זאת במטרה למקסם את פוטנציאל ההתייעלות הכלכלית תוך מימוש הצרכים הצבאיים.
3. קציני המחלקה ימשיכו בקידום יוזמות חקיקה מטעם צה"ל לשם מימוש צרכי הצבא והגנה על זכויות המשרתים בו, לצד הובלת הליך גיבוש עמדות הצבא לתזכירי חוק ממשלתיים והצעות חוק פרטיות.
4. קציני המחלקה ימשיכו לפעול להסדרת התשתית המשפטית למודל הקבע העדכני לצד הסדרת מעמדם המשפטי של משרתי הקבע והבטחת זכויותיהם. בד בבד צפוי עיסוק הולך וגובר בסוגיות משפטיות הנוגעות לכח האדם.
5. קציני המחלקה ימשיכו לעסוק בשילוב צה"ל בקידום ההיערכות להגנה בסייבר, ביסוס סמכויות צה"ל בחקיקה והמשך שיתוף הפעולה עם הרשות הלאומית להגנה בסייבר.
6. קציני המחלקה יוסיפו לסייע לשיפור המוכנות של צה"ל לחירום.

דברי פתיחה

היועץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון, אחראי על מתן ייעוץ משפטי למפקד כוחות צה"ל באיו"ש, הוא חליף הריבון, באזור יהודה ושומרון, הנתון במצב של "תפיסה לוחמתית". הייעוץ ניתן באמצעות קציני מחלקת יועמ"ש איו"ש, בקשת רחבה מאוד של נושאים בתחומי הביטחון ובתחומי המשפט האזרחי, בהתאם לדין הבינלאומי, הדין המקומי החל באזור ותחיקת הביטחון שחוקק המפקד הצבאי.

שנת העבודה 2017 התאפיינה בחוסר יציבות ביטחונית באזור יהודה ושומרון שכלל מספר אירועי טרור והפרות סדר משמעותיות. מצב זה חייב את קציני המחלקה בכלל ומערך היועצים המשפטיים לחטיבות בפרט, ללוות את הגורמים המבצעיים באופן הדוק בתחום האופרטיבי, במישור המשפטי.

בצד העשייה הביטחונית, לרבות היערכות לתרחישי חירום שונים בעקבות המצב הבטחוני, קודמו השנה עבודות מטה רבות בתחום האזרחי, אשר הניבו דברי חקיקה וחוות דעת עקרוניות בנושאי מקרקעין, תכנון ובנייה, שימוש בכלים מנהליים במסגרת אכיפת החוק ועוד.

כך, כמדי שנה, נדרשה המחלקה להתמודד עם מאות הליכים משפטיים, בתחומים רבים ומגוונים, כאשר ברובם המכריע התקבלה עמדת המדינה ע"י בתי המשפט. בכלל זה, ניתנו מספר פסקי דין חשובים ע"י בית המשפט העליון בתחומי העיסוק של המחלקה. בין היתר, ניתן פסק דין בתחום התכנון והבנייה ודיני הקניין, אשר הבהיר את סמכות השימוש באדמות נפקדים, ואת כללי המידתיות החלים בהקשר זה. כן ניתנו פסקי דין חשובים בתחום המקרקעין, בתחום דיני העבודה החלים על פלסטינים ובתחום חופש המידע באיו"ש. כמו-כן, ניתן פסק דין המאשר ומחזק את סמכות המפקד הצבאי להוציא צווי איסור כניסה לאזור לישראלים שמסכנים את בטחון האזור. מעבר לכך נוהלו עתירות רבות נוספות בנושאים ביטחוניים ונוהלו הליכים אזרחיים ומנהליים אחרים הנוגעים לשלל הנושאים המטופלים על ידי המנהל האזרחי, בליווי מחלקת יועמ"ש איו"ש.

כמו כן, קציני המחלקה עמלו רבות על קידום שלל דברי חקיקה באזור יהודה ושומרון. כך למשל בתחום האזרחי קידמו קציני היחידה תיקוני חקיקה בנושאי אכיפה, חשמל, תכנון ובניה, משפט מוניציפאלי ועוד.

מגמות מרכזיות

1. ייעוץ משפטי אופרטיבי - במהלך השנה, המשיכה המחלקה ללוות את הפעילות המבצעית של כוחות הביטחון הפועלים באזור יהודה ושומרון. בכלל זאת, ניתן ייעוץ משפטי להפעלת סמכויות ביטחוניות ומנהליות מגוונות בהן הצבת מרכיבי ביטחון, הטלת מגבלות תנועה, סגירת שטחים ובתי עסק, תפיסה והחרמה של כלים לייצור אמצעי לחימה, כספים ואמצעים

אחרים ששימשו לפעילות חבלנית עוינת, לטרור ולהסתה, וליווי משפטי של ההליכים הנוגעים להריסת בתי מחבלים. זאת, לצד מתן ייעוץ משפטי שוטף בהיבטים הנוגעים להוראות הפתיחה באש באזור.

2. **אכיפת החוק באזור יהודה ושומרון** - גם בשנה זו הושם דגש על פעילות אכיפת החוק באזור יהודה ושומרון, ובפרט כנגד עבריינות על רקע אידאולוגי. במסגרת זו, המשיכה המחלקה ללוות את גורמי הפיקוד והאוגדה בהתמודדותם עם הפשיעה הלאומנית באמצעות הוצאת צווי הגבלה הרחקה ופיקוח כנגד אזרחים ישראלים אשר מסכנים את ביטחון האזור.

3. **לגיטימציה והסברה** - אף בשנה האחרונה פעלה המחלקה, בצוותא עם מחלקות אחרות בפרקליטות הצבאית, לשם גיבוש מענה לדו"חות חיצוניים וכן בכל הנוגע לתלונות ופניות בקשר לפעילות צה"ל בכלל ופעילות פיקוד מרכז והמנהל האזרחי בפרט.

4. **היערכות לחירום** - גם השנה עסקה המחלקה בשיפור מוכנותה וכשירותה לעתות חירום, באמצעות תרגול, הכשרה ושימור הכשירות המשפטית-מבצעית, לרבות באמצעות ליווי גיבושן של הוראות מבצעיות, ריענון תיקי ונהלי החירום, השתתפות בתרגילים ובדיוני הכנה לחירום.

5. **תכנון ובנייה** - המחלקה עסקה במתן ייעוץ משפטי לגורמי הפיקוח והאכיפה בתחום התכנון והבניה, תוך ליווי מאות עתירות במגזר הישראלי ובמגזר הפלסטיני כאחד. בשנה זו מספר העתירות המוגשות לבג"ץ שעניינן בניה בלתי חוקית במגזר הפלסטיני היה דומה למספר העתירות שהוגשו בשנת 2016. בנוסף, המחלקה בחנה וליוותה משפטית סוגיות שונות הנוגעות להיתכנות ההסדרה של מאחזים שונים, בהתאם ובכפוף להנחיות הדרג המדיני בעניין.

6. **אכיפה תכנונית במגזר הישראלי והפלסטיני** - בשנה החולפת ליוותה המחלקה את הגורמים הביטחוניים והמנהל האזרחי בפעולתם למימוש פסק הדין אשר הורה על פינוי המאחז "עמונה". כמו כן פעלה המחלקה בצוותא עם המנהל האזרחי ומשרד המשפטים לקידום מדיניות אכיפה סדורה ביחס למגזר הבדואי, שאושרה לאחרונה. בנוסף, במהלך השנה עסקה המחלקה בליווי הערכות המנהל האזרחי לפינוי מקבץ בניה בלתי חוקי בחאן אל אחמר, תוך הסדרת פתרון מגורים לתושבים שיפנו.

7. **הסדרת היישוב "עמיחי" וחלופות למפוני נתיב האבות** - בשנה החולפת ליוותה המחלקה את הליכי הסדרת היישוב "עמיחי" שהוקם בהתאם להחלטת ממשלה, עבור התושבים שפנו מהמאחז "עמונה". שלבי ההסדרה הקנייניים, התכנוניים והמוניציפאליים לוו על ידי המחלקה וכך גם עתירות שהוגשו לבג"ץ נגד ההליכים. המחלקה עסקה גם בבחינת חלופות להסדרת מגורים חלופיים עבור תושבי המבנים המיועדים לפינוי במאחז "נתיב האבות", ונדרשה לשאלות בדבר ההיתכנות הקניינית והתכנונית של האפשרויות השונות שעמדו על הפרק.

8. **דין מוניציפאלי בהתיישבות הישראלית** - בשנה החולפת עסקה המחלקה במגוון נושאים בתחום המוניציפאלי, לרבות אופן קביעת תחומי שיפוט באזור, על רקע בג"ץ 5073/17 **עבדאללה תאופיק נ' מפקד כוחות צה"ל** במסגרתו נתקפה מדיניות קביעת תחומי השיפוט, אגב קביעת תחום השיפוט של היישוב "עמיחי".

9. **תיקוני חקיקה בתחום הביטחוני ובתחום האזרחי** - בשנה האחרונה המשיכה המגמה להחלת נורמות מהחקיקה ישראלית באמצעות צוים מטעם מפקד כוחות צה"ל באיו"ש. במסגרת זאת

קודמו עשרות דברי חקיקה, במגוון תחומים. בתוך כך, קודמה חקיקה רבה הנוגעת לדין המוניציפאלי בהתיישבות הישראלית, דיני התכנון והבנייה, רישומי המקרקעין, חשמל, הקמת מנהלת שירותים אזרחיים בחברון ועוד, אשר חלקם הבשיל לכדי חתימה, כמפורט בנספח. עוד קודמו תיקונים חשובים ביחס לסדרי הדין בהליכים פליליים בבתי המשפט הצבאיים.

10. זכויות במקרקעין - כמדי שנה, נדרשה המחלקה לשלל סוגיות הקשורות לקביעת זכויות במקרקעין, בהן: ליווי הטיפול בסכסוכי קרקעות; גיבוש התייחסות בנוגע לחוות דעת צוות ההסדרה הממשלתי בנוגע להיבטי מקרקעין של הסדרת ההתיישבות באיו"ש, כגון מתווה נכסי נפקדים; מתן המלצות ביחס לרישיונות ולהיתרי עסקה; סוגיות העולות ממרשם המקרקעין; וסיווגם של מקרקעין.

11. תנועת אוכלוסין - בשנה החולפת טופלו כ-650 עתירות, שעניינן בקשות פלסטינים לכניסה לישראל לצרכים שונים, הגבלת יציאתם מן האזור לחו"ל, מעברם בין האזור ורצועת עזה, סוגיות של תושבות ומעמד באיו"ש, הרחקת מסתננים, וכניסתם של זרים לאזור. כמו כן, במהלך שנת העבודה, הגיעו לכדי סיום מספר עבודות מטה לעדכון נהלים שונים בהם לקחנו חלק, בהם: נוהל תעסוקת פלסטינים בהתיישבות הישראלית באיו"ש, נוהל ערר על מניעה משטרתית, ונוהל מניעת כניסה של חיילים פלסטינים לישראל.

12. חופש מידע - המחלקה המשיכה ללוות משפטית את גורמי מתפ"ש, מנהא"ז ופיקוד מרכז, המטפלים בבקשות ועתירות חופש מידע. בשנה זו ניתן פסק דין בבג"ץ 6870/14 **רגבים נ' ראש המנהל האזרחי**, אשר קבע בהתאם לעמדת המדינה, כי חוק חופש המידע אינו חל במישרין על האזור, מבלי לגרוע מכך שעל הרשויות לפעול לאור עקרונות חופש המידע. בפסקה-הדין נקבע כי הערכאה המוסמכת לדון בענייני חופש מידע באזור הינה בג"ץ ולא בית המשפט לעניינים מנהליים.

13. גדר הביטחון - אף בשנה החולפת המשיכה מחלקת יועמ"ש איו"ש ללוות את ההליכים המשפטיים הנוגעים להקמת גדר הביטחון, כולל תביעות נזיקיות הנוגעות להשלכות הקמת הגדר, מימוש של איסורי בניה בקרבת הגדר וכן דרישות להסטת תוואי הגדר. בנוסף, הושלמה עבודת מטה ממושכת לתיקונו של קובץ פקודות (קפ"ק) מרחב התפר, במסגרתה הוטמעו התובנות שהצטברו לאורך השנים שחלפו מתיקונו הקודם של הקפ"ק בשנת 2014.

14. צו בדבר ייעול הליכי אכיפה - השנה, נמשכה עבודת המטה להתקנתו של הצו בדבר ייעול הליכי אכיפה, במסגרתה נבחנת האפשרות לאמץ כלי אכיפה מנהליים חדשים, במטרה להגביר את שמירת שלטון החוק באזור, ולייצר מנגנוני אכיפה יעילים ואפקטיביים.

[פסקי דין והליכים מרכזיים](#)

1. בג"ץ 794/17 באג"ס זיאדה נ' מפקד כוחות צה"ל באזור - במסגרת העתירה התבקש לבטל צו שהוצא על ידי המפקד הצבאי, המאפשר לבצע פירוק שיתוף בחלקות נפקדים בהם נטל הממונה חזקה, ולהקים בהליך תכנוני מהיר, מגורים עבור תושבי עמונה המפונים. ביום 1.2.17 ניתן פסק הדין המקבל את העתירה, וביום 31.10.17 פורסמו נימוקי השופטים לפסק הדין. העותרים הגישו בקשה לדיון נוסף בהרכב מורחב של שופטים.

2. **ע"ע (ארצי) 14-10-51934 דויקאת נ' המינהל האזרחי** – ביום 22.10.17 ניתנה החלטת בית הדין הארצי לעבודה בתביעת עובדי המנהל האזרחי, שעיקרה בדרישה לתשלום רטרואקטיבי של שכר מינימום ודמי הבראה, בטענה כי על העסקתם חל הדין הישראלי ולא דין החל ביהודה ושומרון. פסק הדין קיבל את הערעור על פסק דינו של ביה"ד האזורי לעבודה בירושלים, וקבע כי העובדים יהיו זכאים לשכר מינימום כפי שיעורו במדינת ישראל, וזאת למשך תקופה בת 7 שנים בטרם הגשת תביעתם ועד ליום 1.1.2008, וזאת על בסיס דוקטרינת תקנת הציבור.
3. **ת"צ (מחוזי – חיפה) 17-06-52616 עמארנה נ' משרד הביטחון** – עניין התובענה (אשר הועמדה על סך של 176,000,000 ₪) בערבויות אשר הופקדו ע"י תושבים מקומיים בבתי המשפט הצבאיים באזור, שנטען כי לא הושבו לבעליהם בניגוד להוראות תחיקת הביטחון. ביהמ"ש קיבל את עמדת משרד הביטחון ודחה את הבקשה לאישור התובענה הייצוגית, בהתבסס על היעדר סמכותו העניינית של בית המשפט לעניינים מנהליים לדון בהליך, ונוכח העובדה שרשויות האזור הפועלות בהתאם לדיני האזור, אינן בגדר "רשות" לעניין חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו - 2006. לצד זאת, המחלקה מלווה בימים אלו מספר תהליכים אשר מטרתם השלמת הטיפול המהותי בסוגיה, לצורך השבת הכספים לבעליהם וטיוב התהליך כלפי עתיד.
4. **בג"ץ 6427/17 אבו רג'ב נ' מ"י** – במסגרת העתירה התבקש פינוי פלישה ישראלית למבנה המוכר כ"בית המכפלה" בחברון, בו מחזיקים העותרים (משפחה פלסטינית). במסגרת העתירות הביעה המדינה דעתה, כי כניסת הישראלים למבנה אינה חוקית ומשכך ניתן לפנותה בהתאם להוראות הצו בדבר מקרקעין (סילוק פולשים) (יהודה והשומרון) (מס' 1472), התש"ס-1999. העתירה ממתינה להכרעת בית המשפט.
5. **בג"ץ 2959/17 שוואמרה נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש** – עניינו של פסק הדין בהחרמת טובין שנתפסו כשווה ערך לכספים שהתקבלו מארגון החמאס. בפסק הדין נקבע כי מקור הסמכות להחרמת רכוש שווה ערך לכספים אשר הוכח שיוכם לארגון טרור, מצוי בתקנה 120 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945 ולא בתקנה 84 לתקנות ההגנה. בכל הנוגע להחרמת כספי טרור (בשונה מרכוש שווה ערך), חידד בית המשפט, כי מקור הסמכות עודנו מצוי בתקנה 84 לתקנות ההגנה. כמו כן, ביהמ"ש הדגיש את הצורך לעשות שימוש מושכל בסמכות לפי תקנה 120, ובפרט במישור הסבירות והמידתיות. פסק הדין מחדד את הסמכויות השונות מכוחן כוחות צה"ל פועלים במסגרת לחימתם בתשתית הכלכלית של ארגוני הטרור.
6. **בג"ץ 3994/17 פלוני ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש** – עניינו של פסק הדין בצווי איסור כניסה לאזור, אשר המפקד הצבאי הוציא מטעמי בטחון כנגד אזרחים ישראלים לתקופה בת שישה חודשים. לאחר עיון במידע המודיעיני, הכריע בג"ץ כי אין מקום להתערב בהחלטת המפקד הצבאי, וכי יש להותיר את הצווים המנהליים על כנם. בג"ץ דחה את הטענה כי מרכז חייהם של העותרים בתוך האזור, שכן המקום בו שכנו הינו שטח צבאי סגור ואינו מהווה שטח של יישוב. בהתייחס לרף המסוכנות הנדרש לשם הוצאת הצווים פסק בג"ץ כי קיים טעם בעמדת המדינה שדי במבחן "החשש הכן והרציני", אך קבע כי בנסיבות העניין ממילא מתקיים אף המבחן המחמיר של "ודאות קרובה".

7. בג"ץ 4330/17 עיריית חברון נ' מדינת ישראל – עניינה של עתירה זו בתפיסת שטחים עבור הקמת עמדות בידוק בעיר חברון. בית המשפט דחה ביום 26.09.17 את העתירה וקבע כי בבסיס צווי התפיסה עמדה תכלית ביטחונית, וכי נסיבות המקרה מלמדות כי המפקד הצבאי ערך איזון ראוי בין שיקולי הביטחון לבין צורכי האוכלוסייה המקומית. בג"צ קיבל את עמדת המדינה לפיה הקמת העמדות נחוצה כחלק מתוכנית ביטחונית שעתידה להקל גם על התנועה של האוכלוסייה המקומית.
8. בג"ץ 6870/14 רגבים נ' ראש המנהל האזרחי – עניינה של עתירה זו בבקשת העותרת לקבל נסחי רישום מקרקעין באזור אל-בירה. כאמור לעיל, מהקביעות בפסק הדין עלה כי חוק חופש המידע אינו חל במישרין על האזור, ועתירות בעניין אינן בסמכותו של בית המשפט לעניינים מנהליים. לאחר מתן פסק-הדין נמחקו מספר הליכים שהוגשו לבית המשפט לעניינים מנהליים בנושא, והוא מתווה את הדרך בנוגע לערכאה המוסמכת לדון בעניינים אלה, כלפי עתיד.
9. בג"ץ 2051/17 עומר חרוב נ' המינהל האזרחי – עתירה חוזרת בדרישה להימנע מהריסת בינוי בלתי חוקי המצוי בסמוך לבסיס פיקוד מרכז ולגדר הביטחון. לאחר ריכוז מאמץ של קציני המחלקה והמנהל האזרחי בטיפול בעתירה זו, בית המשפט דחה את העתירה, תוך חיוב העותר בהוצאות, לאור חוסר תום לב בהתנהלותו.
10. בג"ץ 356/13 עיריית חברון נ המנהל האזרחי – עניינה של העתירה בדרישת העותרים להורות על ביטול היתר הבנייה שניתן למבנה בישוב היהודי בחברון, משום שבנייתו מביאה לחסימת חלונות של מבנה סמוך המצוי בחברון. ביום 28.06.17 ניתן פסק הדין, המורה על דחיית העתירה בהיעדר עילה להתערבות בית המשפט בהחלטת ועדת המשנה לתכנון ולרישוי באזור. חשיבותה של עתירה זו בכך שבית המשפט שב על ההלכה כי שיקול הדעת בעניין זה מסור למוסד התכנון המוסמך ולא לבית המשפט, וציין כי התקיים הליך סדור וממושך של בחינה מנהלית, תוך פרישת מלוא השיקולים התכנוניים שעמדו בפניה ושנועדו למנוע פגיעה במבנה הסמוך ולהבטיח פתרונות בהיבטים של תאורה ואוורור.
11. בג"ץ 2297/15 חאפז אחמד, ראש מועצת כפר יאסוף ואח' נ' שר הביטחון ואח' – ביום 07.02.2017 ניתן פסק דינו החלקי של בית המשפט, המקבל את בדרישת העותרים להורות על פינוי המאחז "תפוח מערב", תוך הוצאת צו מוחלט המורה על פינוי 17 המבנים המצויים על קרקע פרטית עד ליום 22.6.18. בית המשפט הורה על מחיקת העתירה ביחס למבנים המצויים על אדמות מדינה, אותם יש כוונה להסדיר תכנונית. לצד זאת, הורה על הותרת העתירה תלויה ועומדת ביחס למבנים המצויים על אדמות שמעמדן נבחן במסגרת הליכי סקר, תוך שנקבע כי על המדינה למסור הודעת עדכון באשר להתקדמות ההליכים האמורים.

אתגרים ומגמות לשנת 2018

1. ליווי משפטי של הפעילות האופרטיבית של הכוחות באזור יהודה ושומרון – בשנת 2018 יידרשו קציני המחלקה ללוות את פיקוד המרכז בהיערכות לתרחישי הסלמה אפשריים

- ולהטמיע את ההיבטים המשפטיים הנדרשים בפקודות המבצעות ודרכי הביצוע של הפעילות המבצעית, בהתאם לדין ותוך יישום הלקחים שעלו בעבר.
- 2. המערכה בטרור** – המחלקה תיחדר בשנת 2018 להמשך פיתוח כלים משפטיים במסגרת המערכה בטרור, ובכלל זה "ייבוא" כלים ממערכות דינים מקבילות, תוך העמקת שיתוף הפעולה עם משרדי הממשלה וגופי האכיפה העוסקים בנושא.
- 3. תכנון ובנייה** – במהלך שנת 2018 צפויה המחלקה להיחדר לשאלות משפטיות מורכבות הכרוכות בקידומן של תכניות מתאר באזור. המחלקה צפויה לעסוק גם בהיתכנות הסדרתם של מקבצי בנייה, בהתאם לדרישות הדין, ובהתאם להחלטות של הדרג המדיני.
- 4. אכיפת דיני התכנון והבניה** – בשנת 2018 המחלקה תעסוק במימוש צעדים שונים לשיפור ההתמודדות עם תופעת הבניה הבלתי חוקית, ובכלל זה פיתוח והרחבת סל הכלים המשפטיים והמנהליים לאכיפה כנגד בניה בלתי חוקית.
- 5. חקיקה בתחום הביטחוני ובתחום האזרחי** – בשנה הקרובה צפוי גידול בדרישה לקידום חקיקה באזור ובפרט חקיקה אזרחית נוכח צורכי החיים המשתנים, ונוכח האתגרים הביטחוניים המשתנים.
- 6. הצעת חוק בתי משפט לעניינים מנהליים** – על-פי הצעת החוק, נושאים רבים אשר נדונים כיום בפני בג"ץ יועברו לסמכות בית המשפט המחוזי בירושלים, בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים. אם הצעת החוק תאומץ על-ידי המחוקק, יהיה על המחלקה להתאים את עצמה לשינוי נוכח השלכותיו המשמעותיות על דרכי הטיפול בהליכים משפטיים.
- 7. מקרקעין** – הטיפול בסכסוכי קרקעות הוא נדבך משמעותי בשמירה על שלטון החוק באזור ובבסיסו החובה לשמור על זכויות קניין, ומניעת הדרדרות של סכסוכים משפטיים לאלימות. בשנת 2018, עתידה המחלקה לבחון קידומם של פתרונות ומתווים חלופיים לטיפול בסכסוכי הקרקעות.
- 8. תנועת אוכלוסין, תפר ומעברים** – המחלקה תמשיך ללוות את העיסוק הנרחב הצפוי גם בשנה הקרובה בנושא תנועות אוכלוסין ומעבר טובין בין איו"ש לישראל, כמו גם העיסוק במרחב התפר ו"משטר ההיתרים" לתנועה ופעילות בו.

דברי פתיחה

ייעודה של מחלקת הדין הבין-לאומי (דבל"א) הוא לסייע לצה"ל להשיג את יעדיו בהתאם לדין, באמצעות מתן ייעוץ משפטי מקצועי, זמין ורלוונטי, בתחומי הדין הרלוונטיים לצה"ל ובראשם הדין הבין-לאומי; באמצעות הטמעת כללי הדין הבין-לאומי המחייבים בצה"ל; באמצעות השפעה על פרשנות והתפתחות כללי הדין הבין-לאומי הרלוונטיים; ובאמצעות הסברה משפטית.

עיסוקה המרכזי של המחלקה הוא מתן ייעוץ משפטי שוטף לגופי צה"ל, בדגש על היבטי הדין הבין-לאומי. בכלל זה, ניתן על ידי קציני המחלקה ייעוץ משפטי למטה הכללי על אגפיו, לפיקוד הצפון, לפיקוד הדרום, לחיל האוויר, לחיל הים ולמפקדת תיאום הפעולות בשטחים, בתחומי המשפט הבין-לאומי בכלל ודיני הלחימה בפרט. במסגרת זאת נבחנים, בין היתר, ההיבטים המשפטיים של תכניות והוראות מבצעיות, וחוקיותן של מטרות המתוכננות לתקיפה. בנוסף, המחלקה אמונה על הפעלתו של מערך הייעוץ המשפטי-האופרטיבי, שהקצינים הנמנים עמו, בשירות סדיר ובמילואים, מספקים ייעוץ משפטי לגופים המבצעים בצה"ל, מדרג האוגדה, בהיבטים הנוגעים להפעלת הכוח, בתרגילים ובאירועי לחימה.

המחלקה מספקת ייעוץ משפטי גם בתחומים הקשורים לזירה הפלסטינית, למרחב הסייבר, לשימוש ולפיתוח של אמצעי לחימה, למאמץ לשימור הלגיטימציה ומרחב הפעולה המבצעי של צה"ל, לטיפול בעצורים בלחימה, לקשרי החוץ ולשיתוף הפעולה של צה"ל עם צבאות זרים, ולקישור הצבאי עם מדינות שכנות וכוחות שמירת השלום באזורנו.

המחלקה נוטלת חלק בתהליכים בזירה הבין-לאומית העוסקים בפיתוח, בפרשנות וביישום היבטים בדיני הלחימה הרלוונטיים לפעילות המבצעית של צה"ל, ומקיימת שיח עם מקבילים ומומחים למשפט בין-לאומי בסוגיות אלו. זאת, על מנת לשקף לבני השיח את האתגרים המבצעיים עימם מתמודד צה"ל ואת ההיבטים הנוגעים ליישום דיני הלחימה במציאות מורכבת זו ולהשפיע על פיתוח דיני הלחימה באופן שיהלום אתגרים אלה.

מעבר לכך, המחלקה מסייעת בהתמודדות בזירה הבין-לאומית עם האתגרים שמציבה למדינת ישראל המערכה המשפטית-המדינית, בנושאים בעלי נגיעה לצה"ל.

עיסוקים מרכזיים בשנת 2017

1. מתן ייעוץ משפטי בתחום המבצעי לאגפי המטכ"ל השונים, לפיקודים ולחלק מהאוגדות, בהיבטים הנוגעים להפעלת הכוח, לרבות ביחס לתוכניות המבצעיות בגזרות השונות, לפקודות ולהוראות המבצעיות, לכללי הפתיחה באש, להוראות המקצועיות (למשל, לעניין כללי השימוש באמצעי לחימה שונים) וכיו"ב. בין היתר, המחלקה סיפקה ייעוץ משפטי מקיף במהלך תרגיל מטכ"לי מרכזי שהתקיים בשנת 2017, במהלכו נפרשו קציני המחלקה בסדיר ובמילואים באוגדות המתמרנות, ברמות הפיקוד והמטכ"ל.
2. השתתפות בתרגילים ובהיערכות לחירום בכלל היחידות הרלוונטיות, מרמת האוגדה ומעלה.

3. העמקה בסוגיות משפטיות עקרוניות הנגזרות מהתכניות המבצעיות, ובכלל זה סוגיות הקשורות בהפעלת האש ובהפעלת כוח בתמרון.
4. מתן ייעוץ משפטי בסוגיות הנוגעות למסתננים לישראל ולמבקשי טיפול רפואי על רקע הומניטארי, בגזרות השונות.
5. סיוע למאמץ הלאומי והצה"ל בהתמודדות עם אתגרי המערכה המשפטית-המדינית בזירה הבין-לאומית, בשיתוף עם משרדי הממשלה הרלוונטיים. מערכה זו, המתנהלת נגד מדינת ישראל זה מספר שנים, התעצמה בעקבות מערכת "צוק איתן". היא כוללת ניצול לרעה של כלים מדיניים, משפטיים, או מעין-משפטיים על-מנת לפגוע בלגיטימציה של הפעילות המבצעית של צה"ל ולהצר את מרחב הפעולה המבצעי שלו, וכפועל יוצא מכך להגביל את יכולתו לממש באופן אפקטיבי את אחריותו להגן על ביטחון מדינת ישראל ואזרחיה. בשנה האחרונה נמשכה ההתמודדות עם ניסיונות של גורמים פלסטיניים ותומכיהם לקידום הליכים משפטיים נגד גורמים ישראלים בדרג הצבאי ובדרג המדיני, הן בבית הדין הפלילי הבין-לאומי (ICC) והן בערכאות לאומיות זרות. במסגרת זו, המחלקה המשיכה ללוות את הטיפול בסוגיית "הבדיקה המקדמית", המתנהלת על-ידי משרד תובעת ה-ICC מאז שנת 2015, ובגיבוש דרכי ההתמודדות עם תלונות שהוגשו, והליכים שנפתחו, במדינות שונות, בגין מעורבותם של בכירים ואנשי צבא ישראלים באירועים מבצעיים, לרבות במסגרת מערכת "צוק איתן".
6. סיוע לגורמי התביעה הצבאית בהטמעת היבטי המשפט הבין-לאומי הרלוונטיים לעבודתם.
7. השתתפות בכנסים ובמפגשים מקצועיים בין-לאומיים במטרה לקדם את העמדות של מדינת ישראל בתחום דיני הלחימה, ולהשפיע על הפרשנות וההתפתחות של דינים אלה. בין היתר, השתתפו נציגי המחלקה במפגשי מומחים שעסקו בסיווג עימותים מזוינים, בתמרון קרקעי, בעקרון המידתיות שבדיני הלחימה, בפרשנותן של ארבע אמנות ז'נבה משנת 1949, בדין החל על עצורים בלחימה, ובסוגיות נבחרות אחרות של דיני הלחימה.
8. הצגת עמדות צה"ל במסגרת מפגשים עם מדינות וגופים בין-לאומיים, לרבות במפגש מדינות בנושא אמנת כלי הנשק הקונבנציונאליים (CCW) ובמפגש תקופתי של ועדת האו"ם המפקחת על יישום האמנה לביעור הפליה נגד נשים (CEDAW).
9. ליווי יוזמות בזירה הבין-לאומית בנוגע ליישום הדין הבין-לאומי במרחב הסייבר, תוך קיום שיח שוטף עם גורמי צה"ל ומשרדי ממשלה רלוונטיים. זאת, מתוך מטרה לקדם את העמדות של מדינת ישראל בכל הנוגע לפרשנות הדין הבין-לאומי במרחב זה.
10. ייעוץ משפטי בתחומים מגוונים הקשורים להסכמים המדיניים בין ישראל והפלסטינים, ובתוך כך ליווי תהליך הגיבוש והמימוש של הסכמות שונות שגובשו בין ישראל והרשות הפלסטינית בתחומי החשמל, המים, הדואר והתקשורת.
11. ליווי משפטי של עיצוב ויישום מדיניות התנועה של אנשים ושל סחורות בין רצועת עזה ובין מדינת ישראל. בתוך כך, המחלקה ליוותה את המאמצים לסייע בשיקום התשתיות והכלכלה ברצועת עזה, תוך פיקוח וצמצום הניסיונות להברחת טובין לרצועת עזה לצורך התעצמותם הצבאית של ארגוני הטרור הפלסטינים. כך, בין היתר, המחלקה סייעה בגיבוש

עמדות המדינה בעתירות הראשונות שהוגשו לבית המשפט המחוזי בתל אביב, בשבתו כבית משפט לעניינים מנהליים, נגד תפיסה וחילוט של טובין דו-שימושיים בהתאם לסמכויות הקבועות בחוק המאבק בטרור. כמו-כן, מלווה המחלקה את הטיפול בעתירות לבתי-המשפט בישראל, שעניינן כניסת תושבי רצועת עזה לישראל, לרבות לצורך מעברם לאיו"ש, וכן יציאת ישראלים לרצועת עזה.

12. ייעוץ משפטי הנוגע ליישום ההיבטים הביטחוניים והצבאיים של הסכמי השלום עם מצרים ועם ירדן, הסכם הפרדת הכוחות בין ישראל לבין סוריה והחלטות מועצת הביטחון השונות בעניין סוריה ולבנון. כל זאת, בראי התמורות הגאו-פוליטיות והביטחוניות-מדיניות במזרח התיכון.

13. ליווי משפטי של שיתוף הפעולה של כלל הגופים והזרועות בצה"ל עם צבאות זרים, לרבות בכל הנוגע לאלה: ניהול משא ומתן לגיבוש הסכמי מעמד כוחות (SOFA) עם מדינות שונות וכן לאשרור הסכמי ה-SOFA שנחתמו עם יוון ועם קפריסין; שיתוף הפעולה של צה"ל עם צבא ארצות-הברית, בכלל זאת הקמת מחנה הקבע הראשון של הצבא האמריקאי בשטח ישראל; תרגילים ואימונים משותפים בהם השתתף צה"ל, בארץ ובחו"ל, לרבות הסדרת התרגיל האווירי הגדול ביותר שנערך אי פעם בשטח ישראל (Blue Flag); שילוב חניכים זרים בקורסים ובהכשרות צה"ל.

14. העברת הרצאות ותדרוכים בנושאים הנוגעים ליישום דיני הלחימה בעימותים מזוינים אסימטריים נגד ישויות לא-מדינתיות דוגמת ארגוני הטרור, לקהלי יעד שונים בתוך צה"ל ומחוצה לו, בארץ ובחו"ל, כגון משלחות ממוסדות אקדמיים זרים שביקרו בישראל, נספחים זרים ועוד.

אתגרים ומגמות מרכזיים לשנת העבודה הבאה

1. התמודדות עם ההיבטים הרלוונטיים של שינויים אסטרטגיים בזירה הצפונית ועם המצב הביטחוני וההומניטארי המורכב ברצועת עזה.
2. היערכות לתפניות אפשריות בזירה הפלסטינית, הן בהקשר של רצועת עזה והן באזור יהודה והשומרון.
3. היערכות לחימה בזירות השונות, בהתאם להתפתחויות האזוריות.
4. ליווי המערכה המשפטית-מדינית על זירותיה השונות, לרבות בהתמודדות עם ניסיונות לקדם הליכים משפטיים בפני ערכאות זרות נגד גורמים ישראלים בדרג הצבאי ובדרג המדיני, בהקשר של פעילות מבצעית.
5. המשך ליווי תהליכים בין-לאומיים קיימים וחדשים, אשר יש בכוחם להשפיע על פרשנות הדין הבין-לאומי (בדגש על דיני הלחימה והדין הבין-לאומי החל בסייבר) בהקשרים שונים בעלי רלוונטיות לצה"ל.
6. המשך הסדרת שיתוף הפעולה ההולך וגובר של צה"ל עם צבאות זרים.
7. המשך ליווי היחסים עם המדינות ועם הכוחות שבזירה האזורית, בשים לב לתמורות הביטחוניות והמדיניות בגזרות השונות ולמציאות המשתנה.

דברי פתיחה

בית הספר למשפט צבאי אמון על ההכשרות בצה"ל בתחום המשפט הצבאי ועל הפיתוח המקצועי של המשרתים בפרקליטות הצבאית. בנוסף, בית הספר מכשיר ומסמיק את קציני צה"ל לשפוט בדין משמעתי, ומפקח על ההליכים המשמעתיים המתנהלים בצה"ל. ביה"ס מרכז גם את הטיפול בגיבוש המלצות צה"ל ביחס לבקשות חנינה המוגשות על-ידי חיילים.

במהלך שנת 2017, ציין בית הספר למשפט צבאי 20 שנים לפעילותו. במהלך שנת העבודה חלו תמורות משמעותיות באופן בו ביה"ס ממלא את ייעודו ומקיים הכשרות בצה"ל ובפרט בכל הנוגע להשתלבות בתרגילים צבאיים שונים, והטמעת ההיבטים המשפטיים במהלכם. זאת, לצד שינויים נוספים באופן פעילותו של ביה"ס. תמורות אלו נערכו על רקע מיקוד מאמצים בהכשרות ושימוש בלומדות ממוחשבות המאפשרות להגיע לקהל יעד רחב יותר ובה בעת מאפשרות לעבור הסמכות בתחום הדין המשמעתי מבלי שנדרש מקציני השיפוט להגיע למתחם ביה"ס.

מגמות עיקריות בשנת העבודה 2017

1. הכשרות משפטיות למפקדים והכשרה בתחום הדין הבין-לאומי

א. **הטמעת הוראה בעניין הכשרות חובה למפקדים** - במהלך שנת העבודה 2017, הוחל ביישומה של הוראת אמ"ץ-תוה"ד העוסקת בהכשרות החובה למפקדי צה"ל ולמערכים שונים בצה"ל, בתחומי המשפט הצבאי בכלל ובתחום דיני הלחימה בפרט. כבר במהלך השנה, בית הספר למשפט צבאי הגיע למספר שיא בהיקף הקהלים שזכו להכשרה משפטית. אחד ממוקדי העשייה המרכזיים בפעילותו של בית הספר הוא שיתוף הפעולה מול בית הספר לפיקוד ולשליטה של זרוע היבשה, האמון על הכשרת מפקדים ובעלי תפקידים נוספים במערך הלוחם בזרוע.

ב. **הכשרות נוספות** - בית הספר למשפט צבאי המשיך להעביר הכשרות משפטיות בהיקף של קורס אקדמי, במסגרת הכשרתם של חניכי המכללה לפיקוד טקטי וחניכי בית הספר לפיקוד ימי מתקדם בחיל הים.

ג. **פיתוח לומדה בנושא דיני הלחימה** - במהלך השנה קודמה עבודת מטה בשיתוף יחידת הב"ט לפיתוח לומדה בנושא דיני לחימה. הלומדה תאפשר להנגיש את המידע באופן עדכני ומתקדם, ותאפשר למשתמשים להתעדכן בתכנים בנושא באופן עצמאי, במועדים הנוחים להם ותוך התחשבות בצרכי התפקיד. הלומדה נבנתה מתוך תפיסה לפיה היכרות עם דיני הלחימה היא נדבך חשוב במקצוע הצבאי, המחייב את כוחות צה"ל בפעילותם. הלומדה כוללת סדרת סרטונים, העוסקים בשאלות מגוונות הנוגעות לפעילותם של כוחות צה"ל במתארי פעילות לחימתיים, תוך הצגת העקרונות והכלליים המשפטיים החלים בשדה הקרב. הממשק שבו ייעשה שימוש במסגרת הלומדה אינטואיטיבי ונגיש. הוא יאפשר למשתמשי הקצה ללמוד תכנים נבחרים, או לעבור הדרכות שלמות וסדורות, בהתאם לצורך ולקהל היעד. הלומדה צפויה להיות מושקת במהלך שנת העבודה 2018.

2. אימונים ותרגילים תחת מנהלת תרגילים משפטיים

א. **הפעלת מנהלת התרגילים המשפטית** - מטרת המנהלת לתרגל את מפקדי צה"ל והיועצים המשפטיים בסוגיות מבצעיות בעלות היבט משפטי. בשנת העבודה 2017, פעלה המנהלת במהלך 15 תרגילים שונים (לרבות תרגילים מטכ"ליים, פיקודיים ואוגדתיים) בראשם תרגיל מטכ"לי משמעותי שנערך במהלך השנה בצה"ל.

ב. **גיבוש תפיסת הפעלה למנהלת** - במהלך שנת העבודה נערכה עבודת מטה לשם גיבוש תפיסת הפעלה להסדרת פעילותה וייעול תהליכי שילובה של המנהלת בתרגילים השונים.

3. תחום הכשרות הפנים לאנשי הפרקליטות הצבאית

הכשרת משפטנים - בשנה החולפת ננקטו צעדים בתחום ההדרכה הממוקדים בטיוב הכשרות קציני הפרקליטות הצבאית החל מהכשרות היסוד ועובר בהכשרות מתקדמות במסגרתן מוקנות מיומנויות שונות לאורך שלבי ההתפתחות המקצועית והפיקודית של הקצינים המשרתים בפרקליטות הצבאית. כמו כן גובש גרף של הכשרות לקציני היחידה שמבטיח כי יחד עם התפתחותם המקצועית של הקצינים הם יקבלו כלים חשובים כמפקדים וכמנהלים.

4. תחום הדין המשמעתי

א. **הכשרת קציני שיפוט באמצעות לומדת הדין המשמעתי** - במהלך השנה האחרונה, הושקה לומדת דין משמעתי המאפשרת לכל קצין לימוד אישי מרחוק באמצעות מחשב, בזמנו הפנוי ובאמצעים טכנולוגיים משופרים. בעקבות זאת, במקום להתייבב לימי הכשרה פרונטאליים, יכולים קציני צה"ל לעבור את ההכשרה וההסמכה לשפוט בדין משמעתי בזמנם הפנוי, במקום שירותם הרגיל. החל מחודש יולי 2017 ועד לסוף השנה הוסמכו לשיפוט בדין המשמעתי למעלה מ-1300 קצינים בצה"ל באמצעות הלומדה החדשה.

ב. **מיקוד הכשרות לאוכלוסיות רלוונטיות** - בעקבות הטמעת השימוש בלומדה בצה"ל וצמצום הצורך בהשתלמויות פרונטאליות, התאפשר למקד מאמץ בהכשרות לאוכלוסיות רלוונטיות. כך למשל, בוצעו הכשרות דמ"ש לנגדי המשמעת היחידתיים בכל שלבי הקורסים המקצועיים בהם הם נוטלים חלק וכתנאי להסמכתם. בנוסף, נערכה השתלמות ייעודית לקציני שיפוט ביחידת מיטב, בשיתוף פרקליטות עריקים, בעניין השיפוט המשמעתי של משתמטים משירות צבאי.

ג. **עבודת המטה להגברת המשמעת ולצמצום היקף המחבוס בצה"ל** - אגף כוח האדם, בשיתוף הפרקליטות הצבאית, הובילו עבודת מטה להגברת המשמעת ולצמצום היקף המחבוס המוטלים במסגרת הליכי הדין המשמעתי בצה"ל. במסגרת זו הומלץ על עריכת שורה של שינויים בתחום הדין המשמעתי, שתכליתם שימוש מושכל בכלי הדין המשמעתי. זאת, תוך שמירת יכולת המפקדים לאכוף את המשמעת בקרב פקודיהם, לצד הקפדה על זכויות הנדונים בהליכים אלה. עיקרי הרפורמה יוטמעו בתוך פקודת הדין המשמעתי, במהלך שנת 2018.

ד. **פניות למדור הדין המשמעתי** - בשנת 2017 טיפל מדור הדין המשמעתי בלמעלה מ-10,000 פניות, ונבדקה התקינות של קרוב ל-1000 הליכים משמעתיים (קרוב ל-75% מהם נמצאו תקינים, וביתר הוחלט להתערב)

5. **עתירות לבג"ץ** - במהלך שנת העבודה טופלו פניות עורכי דין רבות ומגוונות וכן שש עתירות לבג"ץ. מבין העתירות יש לציין את בג"ץ 8169/17 י.פ.נ' **סגן הפצ"ר** ובג"ץ 8173/17 ח.ו.נ' **סגן הפצ"ר**, במסגרתן דחה בית המשפט העליון את שתי העתירות נגד החלטת סגן הפצ"ר שלא להתערב בהליכי הדין המשמעתי והטעים כי התערבות בהחלטת סגן הפצ"ר תיעשה רק במקרים חריגים בהם נפל פגם חמור היורד לשורשו של עניין או אם נגרם עיוות דין.

6. **תחום החנינות**

א. **חנינות בעניין הרשעות צבאיות** - לאחר שנשיא המדינה פנה לציבור הרחב ועודד הגשת בקשות חנינה לבחינתו, חל גידול משמעותי בהיקף בקשות החנינה שהוגשו על-ידי חיילים מחודש ספטמבר 2017 ואילך. חרף הגידול, ביה"ס טיפל בכלל הבקשות ואף קיצר את משך הטיפול בהן.

ב. **חנינות בעניין הרשעות אזרחיות טרם הגיוס** - בית הספר למשפט צבאי מלווה עבודת מטה לעדכון דרכי עבודתה של ועדת הקח"ר, שבסמכותה להמליץ בפני נשיא המדינה על מחיקת רישום פלילי או קיצור תקופת הרישום הפלילי בעניינם של חיילים שהורשעו בפלילים לפני גיוסם, והשלימו שירות תקין בצה"ל. תכליתה של עבודת המטה לקבוע דרכי ביצוע של פעילות יזומה לאיתור האוכלוסייה הרלוונטית לעמידה בפני הוועדה, ייעול ההליכים וקיצורם. אחד היעדים של עבודת המטה הוא הגדלה משמעותית בהיקף הפניות לוועדה בשנת 2018.

הכשרות מרכזיות לשנת העבודה 2017

1. **הכשרת קציני וחיילי הפרקליטות הצבאית**

א. כמדי שנה, התקיים בבית הספר **קורס קציני משפטים** (קורס קמ"שים), המהווה את השלמת הקצונה עבור קציני הפרקליטות הצבאית. הקורס - במחזורו ה-32 - נערך כמדי שנה במהלך הקיץ, תוך יישום של מתכונת ותוכנית עדכנית, המשלבת בין מטרות הקורס הקבועות ובין מטרות ייחודיות שנקבעו במיוחד למחזור זה, בדגש על תכנים הקשורים לחיבור שבין המקצוע הצבאי והעיסוק המשפטי, למורשת ולערכי הפרקליטות הצבאית בעבר ובהווה. את הקורס סיימו בהצלחה 41 צוערים.

ב. בבית הספר התקיים לראשונה בחמש השנים האחרונות, **קורס פיקוד וניהול עבור קצינים בדרג הרב-סרן המשרתים בפרקליטות**. הקורס התרכז בהקנייה ופיתוח של תפיסות, כלים ומיומנויות בפיקוד וניהול. הקורס נחל הצלחה וצפוי להיכנס לגרף ההכשרות הרב-שנתי של היחידה.

ג. כמו כן, התקיימו בבית הספר **שתי השתלמויות בנושאי מנהיגות, פיקוד וניהול**, לקצינים בדרגת סרן, אשר נועדו להעשיר את הקצינים בעולמות תוכן הקשורים במיומנויות החשובות לתפקודם של הקצינים ביחידה.

ד. בשנה החולפת התקיים **קורס מש"קי משפט** בפורמט חדש הכולל שני משכים: קורס ממוקד בביה"ס למשפט צבאי ולאחר מכן הכשרה ייעודית תוך כדי שירות בגופי הפרקליטות הצבאית בהם שובצו החניכים. פורמט זה איפשר למש"קים כניסה חלקה

יותר לתפקידם תוך ניצול יעיל יותר של משאבי הדרכה. לאור הצלחתו תיושם מתכונת הקורס גם במחזורים הבאים.

2. הכשרות לכלל צה"ל - מדור הכשרות המפקדים והדין הבין-לאומי העביר בשנה החולפת מעל ל-150 הרצאות ברחבי צה"ל, ל-60 קהלים שונים, שנועדו להטמיע את הוראות הדין בקרבם. הרצאות אלו הועברו בעשרות מתקנים ומסגרות הכשרה ברחבי הארץ, תוך העברת משובים, לימודם ושיפור מתמיד של התכנים, מהרצאה להרצאה.

3. הכשרות בנושא הדין המשמעתי – בשנת 2017 הסמיך בית הספר למעלה מ-3,500 קצינים כקציני שיפוט (כ-65% מהקצינים הוכשרו באמצעות השתלמויות פרונטאליות, והיתר הוסמכו באמצעות הלומדה). כמו כן, בוצעו כ-20 הרצאות בתחום הדמ"ש ביחידות צה"ל השונות, בהן גם הרצאות לאוכלוסיות ייעודיות המתמודדות עם אתגרים ייחודיים בניהול הליכי הדין המשמעתי.

אתגרים ומגמות מרכזיים לשנת העבודה 2018

1. בית הספר למשפט צבאי ימשיך לממש בשנת העבודה 2018 את הפקודה בעניין הכשרת מפקדים בדין הצבאי ובדיני הלחימה, תוך פיתוח אמצעי הדרכה תומכים. בנוסף, בשנה זו צפויה להיות מושקת לומדת דיני הלחימה, ככלי משמעותי להנגשת הידע ולשיפור כשירותם של חיילים ומפקדים בקשר לחובותיהם בשדה הקרב.

2. מנהלת התרגילים המשפטית צפויה למקד את השתתפותה בתרגילים השונים על פי אמות המידה שנקבעו לכך.

3. בית הספר ימשיך ביתר שאת לקיים הכשרות והשתלמויות עבור קציני הפרקליטות הצבאית הן בתחומי העיסוק המקצועיים של המחלקות השונות והן הכשרות שנועדו להקנות מיומנויות מתחום הפיקוד.

4. בהמשך לעבודת המטה להגברת המשמעת ולצמצום היקף המחבוס בצה"ל, צפוי להתעורר צורך לעדכן את פקודת הדין המשמעתי ובהתאם את הלומדה שפורסמה השנה. כמו-כן יפעל המדור להטמעת הוראות הדין המשמעתי ולצמצום התערבויות בפסקי הדין המשמעתיים, בין היתר, באמצעות הכשרות נוספות לקהלי יעד רלבנטיים.

5. עם סיומה של עבודת המטה לעדכון דרכי עבודתה של ועדת הקח"ר, יש להניח שהיקף פעילותה של הוועדה יתרחב בצורה משמעותית, ובמקביל הליווי של תחום החנינות בביה"ס למשפט צבאי עתיד להתרחב אף הוא.

6. במהלך שנת העבודה הקרובה צפויה הפרקליטות הצבאית לציין שבעים שנים לפעילותה. כחלק מציון המועד, בית הספר למשפט צבאי מרכז מיזם ייחודי של כתיבת שבעים מאמרים קצרים המוקדשים לאירועים משמעותיים שארעו במהלך שנות הפעילות של היחידה באופן המקדם את לימוד מורשת היחידה הנגשתה לדורות הבאים.

דברי פתיחה

ענף אוכ"א הוא הגוף האמון על ניהול ענייני היחידה בתחום משאבי האנוש, הלוגיסטיקה והמחשוב. הטיפול במשאב האנושי והמענה הלוגיסטי והמחשובי אשר ניתן לכלל המשרתים ביחידה על ידי הענף, הם אלו המאפשרים ליחידה למלא את ייעודה.

הענף פועל בשיתוף פעולה עם כלל מחלקות היחידה מתוך תחושת שליחות עמוקה, ביעילות, במקצועיות, ביוזמה ובהתאמה למציאות המשתנה, ומתוך הבנה כי המשאב המרכזי של היחידה הוא כוח האדם המשרת בה. כפועל יוצא מהתחומים עליהם מופקד הענף, יש לו **השפעה מכרעת** על יכולת המשרתים ביחידה לבצע את תפקידם נאמנה. זאת, באמצעות גיוס, שימור וטיפול כוח אדם איכותי ומקצועי הגאה בשייכותו לפרקליטות הצבאית.

מעבר לעיסוק בתהליכים המקצועיים הנהוגים בכל אחד מתחומי העשייה, הענף הוא גוף לומד, מוביל ורלוונטי הפועל לקידום והטמעה של יוזמות שונות המשפיעות באופן משמעותי על סביבת העבודה ואיכות השירות הניתנים ביחידה.

תחומים מרכזיים שטופלו בענף בשנת העבודה 2017

1. מתן שירות איכותי ומקצועי לקציני היחידה - במהלך השנה נכתבה אמנת שירות, בה הוגדר הסטנדרט למתן שירות ביחידה. כמו כן, הועברו והונגשו לכלל המשרתים ביחידה נהלי העבודה על פיהם פועל הענף והורחבו מספר הביקורים בחוליות היחידה.

2. שיפור סביבת העבודה - בוצע רכש לחידוש מלאי היחידה ובמקביל, נגרט ציוד ישן. הציוד החדש חולק ביחידה בהתאם לצורך, וניתנו בידי המפקדים כלים אפקטיביים ונגישים, המאפשרים את שיפור חזות היחידה. במהלך השנה שופץ המתחם המשותף למחלקת דבל"א ולסנגוריה ושופץ בניין המפקדה. כמו כן, התחיל השיפוץ במבנה פרקליטות איו"ש אשר במחנה סאלם.

3. מוכנות היחידה לחירום -

א. כחלק מהיערכות היחידה לתרחישי חירום, הועצמו יכולות המחשוב באמצעות הרחבת תשתיות תקשורת, שודרגו מערכות קיימות וחוזקה הקישוריות היחידתיות באמצעות הכנסת מערכות מחשוב חדשות ליחידה המאפשרות לקציני היחידה לתת מענה לסוגיות מבצעיות בזמן אמת.

ב. בנוסף, הוסדרה פעילותו של חמ"ל מפצ"ר לרבות מיקומו, תפיסת ההפעלה שלו, אופן פריסתו בחירום, וכוח האדם אשר אחראי על איושו בעת חירום. את תהליך זה חתם תרגיל פתע להפעלת החמ"ל, אשר הסתיים בהצלחה מלאה.

4. **עתודה במשפטים** - גם השנה המשיך הענף לקחת חלק פעיל ומשמעותי במאמץ היחידתי לעידוד עתודה, מתוך מטרה להבטיח כי נמשיך לגייס לשורות היחידה כוח אדם איכותי. במסגרת מאמצים אלו, התקיימו כנסי עתודה רבים, אשר בסופם נבחרו בקפידה 45 עתודאים מתוך מאות מועמדים, אשר סימנו את מסלול העתודה במשפטים במסגרת אחת מעדיפויותיהם במסלול העתודה האקדמית בצה"ל. כמו כן, השנה חזרו לשירות ביחידה 36 עתודאים אשר סיימו את תקופת לימודיהם.
5. **כ"א ביחידה** - הענף פעל בהצלחה להעלאת שיא העתודה היחידתי, כך שישתלבו בפרקליטות הצבאית עתודאים רבים יותר בשירות חובה. צורך זה עלה בעקבות התוכנית הרב שנתית בצה"ל שחייבה התייעלות בכוח אדם וקיצוץ במספר תקני הקבע ביחידה.
6. **שופרו יכולות האבטחה למשרתים ביחידה** - במהלך השנה האחרונה הוחלט על חיזוק מערך האבטחה, הן במפקדה והן בחוליות היחידה. במסגרת זו שונו נהלי הכניסה למפקדה, הותקנו שערי כניסה באמצעות כרטיסים אישיים והותקנו מערכות ביומטריות בכניסה לחלק ניכר מחוליות היחידה.

אתגרים מרכזיים לשנת העבודה 2018

6. **המשאב האנושי** - כמו כל שנה גם השנה עיקר המאמצים של הענף מכוונים למתן מענה איכותי לכוח האדם המשרת בפרקליטות הצבאית. במסגרת זאת, תימשך תמיכה במאמץ היחידתי של גיוס, השמה וטיפול של המשרתים ביחידה, על מנת לשמר את המרכיב האיכותי ולהבטיח כי המשרתים ביחידה ממשיים את הפוטנציאל הגלום בהם, באופן העולה בקנה אחד עם צרכי היחידה.
7. **שימור וטיוב איכות השרות** - השנה שם לעצמו הענף כיעד מרכזי, מתן שירות איכותי ללא פשרות בכלל תחומי העשייה של הענף, תוך בחינת צעדים נוספים אשר יסייעו במתן מענה איכותי ומקצועי יותר למשרתי היחידה.
8. **סביבת עבודה** - השנה יעשו מאמצים נוספים כדי לטפח סביבת עבודה נעימה, עוטפת ומכבדת, ובפרט - חידוש **סביבת ההדרכה** בביה"ס למשפט, טיפול במפגעים בטיחותיים במבנה הפרקליטות ביפו, השלמת פרויקט השילוט ושיפוץ מחנה סאלם.
9. **היערכות לחירום** - בנוסף לכל אלו, הענף ימשיך לפעול לשיפור מוכנותה של היחידה ביום פקודה, תוך מתן דגש על תחום הרציפות התפקודית בהיבט הלוגיסטי והמחשובי ובהסדרת הנדרש על מנת להבטיח שהיחידה תוכל להמשיך לפעול בחירום.

דברי פתיחה

השנה החולפת התאפיינה, בדומה לקודמותיה, בסיקור תקשורתי משמעותי של עשיית הפרקליטות הצבאית. סוגיות מתחום המשפט הפלילי הצבאי, המשפט הבין-לאומי, המשפט האזרחי והמינהלי החל על פעילות גופי צה"ל, ומערכת הדינים החלה באזור יהודה ושומרון נסקרו ונידונו בכלי התקשורת. בהתאם, הושם דגש על מתן מענה מהיר ומקצועי לפניות כלי התקשורת דרך חטיבת דובר צה"ל לקבלת מידע על אודות נושאים שבטיפול הפרקליטות הצבאית.

בתוך כך, טופלו במהלך השנה מאות רבות של שאילתות, בקשות לקיום ראיונות ושיחות רקע, בקשות לסקירות והרצאות מפי קציני הפרקליטות, עשרות רבות של בקשות לפי חוק חופש המידע הנוגעות לתחומי העשייה של היחידה ועוד.

בנוסף, מומשה באופן מלא תכנית קשרי החוץ של היחידה, במסגרתה השתתפו קצינים בהשתלמויות, כנסים, וביקורים שהתקיימו ביחידה.

מגמות תקשורתיות בשנת 2017

1. **בתחום הפלילי** ניכרה בשנת 2017, בדומה לשנה שקדמה לה, התעניינות בסוגיות שונות, בהן: הליכי בדיקה ואכיפה בנוגע לאירועים מבצעיים; מיצוי הדין עם המעורבים בטרור לרבות מעורבים בפעילות החבלנית ומבצעייהם של פיגועים רצחניים, מסיתים, ומעורבים בטרור עממי והפרות סדר; טיפול בעבירות שעניינן פגיעה והטרדה על רקע מיני; טיפול בעבירות אלימות בקרב חיילי צה"ל; טיפול בעבירות עריקות והיעדרות מן השירות.
2. **בתחום הייעוץ המשפטי באזור יהודה ושומרון** ניכר עיסוק רב בתחום המקרקעין, לרבות בנוגע לטיפול בבנייה בלתי חוקית. כמו כן ניכר עיסוק רב בתחומי הביטחון והייעוץ המשפטי הנלווה לו באיו"ש.
3. **בתחום האזרחי והמינהלי** סוקרו בין היתר סוגיות שונות בנושאי צבא וחברה, שטיפול צה"ל בהם לווה על-ידי קציני הפרקליטות הצבאית במישור המשפטי.
4. **בתחום הבין-לאומי**, סוקרו סוגיות מתחום דיני הלחימה ויישומם בעימותים עתידיים.

מגמות לשנת העבודה 2018

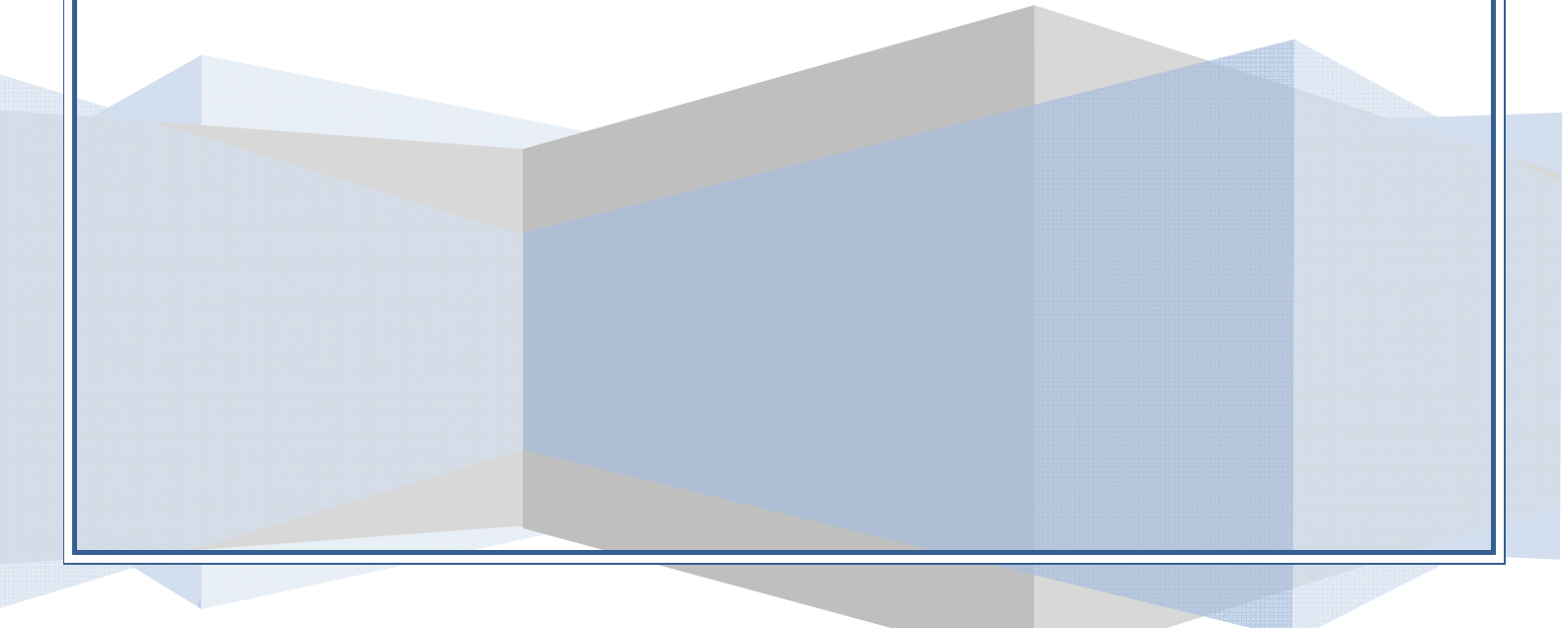
1. המשך מענה מקצועי ומהיר לעיסוק התקשורתי בעולם המשפטי-הצבאי על גווניו, תוך חשיפה מתאימה של עשיית גופי הפרקליטות לקהלי יעד רלוונטיים.
2. המשך סיוע ותמיכה במאמץ לשימור הלגיטימציה הציבורית של צה"ל לפעול בשגרה ובחירום.
3. שדרוג אתר המרשתת של הפרקליטות הצבאית תוך הטמעתו באתר המרשתת החדש של צה"ל.

בחודש אפריל 2017 אירחה הפרקליטות הצבאית כנס בין-לאומי בנושא דיני לחימה. בכנס השתתפו כ-80 אורחים זרים, מ-24 מדינות, כולל פרקליטים צבאיים ראשיים, יועצים משפטיים בכירים של משרדי הגנה ומשרדי ממשלה אחרים, נציגים בכירים מנאט"ו וממטה הוועד הבין-לאומי של הצלב האדום, ואנשי אקדמיה מובילים מהעולם. עוד השתתפו בכנס נציגים ישראלים רבים, ביניהם שופטים מכהנים ובדימוס מבית-המשפט העליון, היועץ המשפטי לממשלה שאף נשא דברים, יועצים משפטיים בכירים ממשרדי הממשלה ואנשי אקדמיה בולטים.

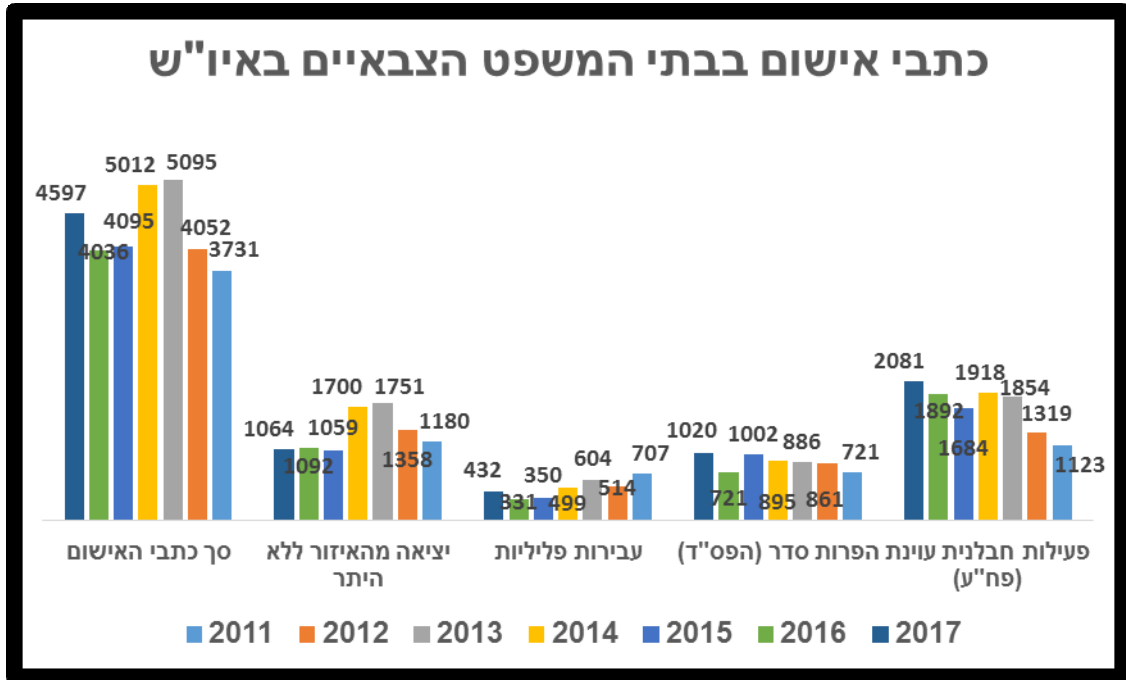
הכנס עסק בעיקר באתגרים המשפטיים הכרוכים בלחימה נגד ארגוני טרור בשטח בנוי, וכלל שלוש חטיבות מרכזיות: פאנלים והרצאות משפטיות, סיור בגבול הצפון וסדנה מעשית. הפאנלים עסקו בנושאים עכשוויים בדיני לחימה, בדגש על היבטים משפטיים הכרוכים בלחימה קרקעית בשטח רווי באוכלוסייה אזרחית. כדי לחדד את האתגרים המבצעיים הכרוכים בתמרון קרקעי, ואת האתגרים המשפטיים הנגזרים מהם, הועברה סקירה של ראש אגף המבצעים בצה"ל, אלוף ניצן אלון, ולאחריה התקיים שיח משפטי שבחן את ההתמודדות המשפטית עם אתגרים אלה. בנוסף לפאנלים, העביר פרופ' יורם דינשטיין, מומחה בעל שם עולמי בדיני הלחימה, את ההרצאה המרכזית והפותחת של הכנס, בה חלק את רשמיו בנוגע לאתגרים שמציבים דיני הלחימה היום למדינות הנלחמות בארגוני טרור, בפרספקטיבה של למעלה מ-50 שנות עיסוק בתחום. היום השני של הכנס הוקדש לסיור בגזרת לבנון ובגזרת סוריה, אשר חשף את המשתתפים לאתגרים המבצעיים המורכבים בגזרות אלה, נוכח תהליכי ההתעצמות של יריבי ישראל והיטמעותם בקרב האוכלוסייה האזרחית, ותרם לשיח סביב ההיבטים המשפטיים של פעילות צה"ל בגזרות אלו. את הכנס סיכמה סדנה מעשית, במהלכה נדרשו המשתתפים לנתח תרחישים מבצעיים מעשיים, המעלים דילמות משפטיות.

במהלך הכנס ולאחריו, התקבלו תגובות חיוביות רבות מכלל המשתתפים, הן בנוגע לאופן בו הכנס התנהל והן בנוגע לדיון המעמיק בסוגיות שעסק בהן. כמו כן, ניכר כי בקרב המשתתפים בכנס הונחלה היטב הבנה של האתגרים עמם מתמודד צה"ל, בייחוד בזירה הצפונית. לאחר הכנס, פורסמו מאמרים משפטיים שונים על-ידי משתתפים על-אודות הכנס באתרי אינטרנט משפטיים מרכזיים. בנוסף, הפרקליטות הצבאית חברה לכתב-עת משפטי מוביל בארצות הברית (ה-Vanderbilt Journal of Transnational Law) כדי לפרסם גיליון מיוחד שיוקדש לכנס, אשר ייצא לאור במאי 2018, ויכלול מאמרים של הדוברים בכנס.

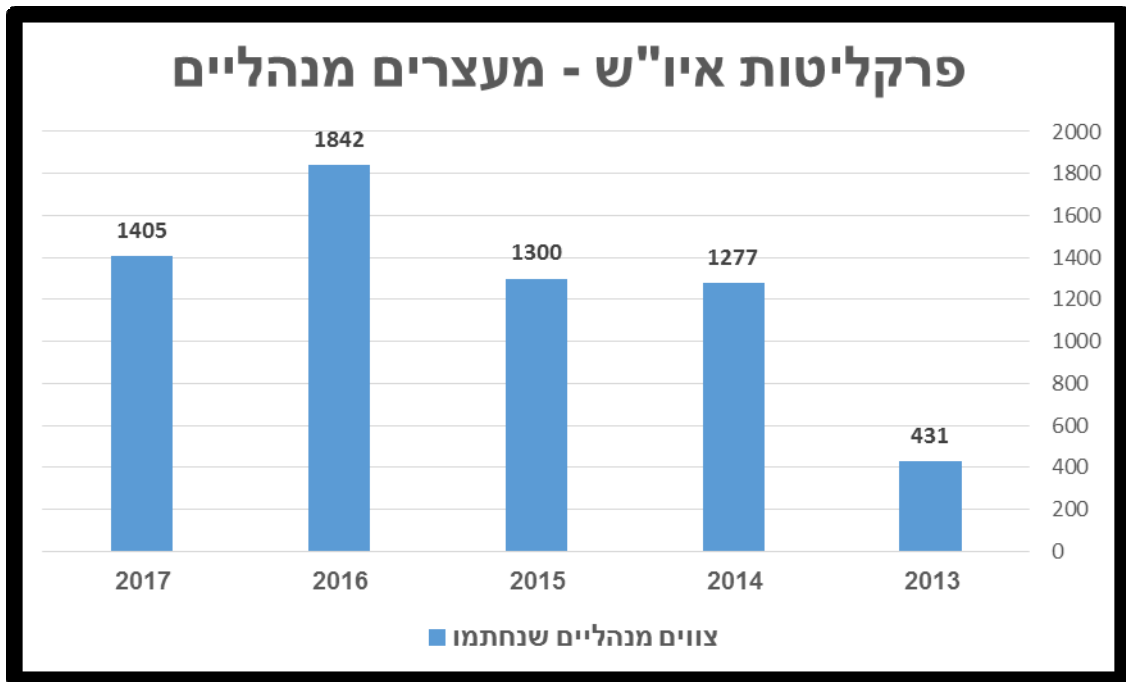
נספחים

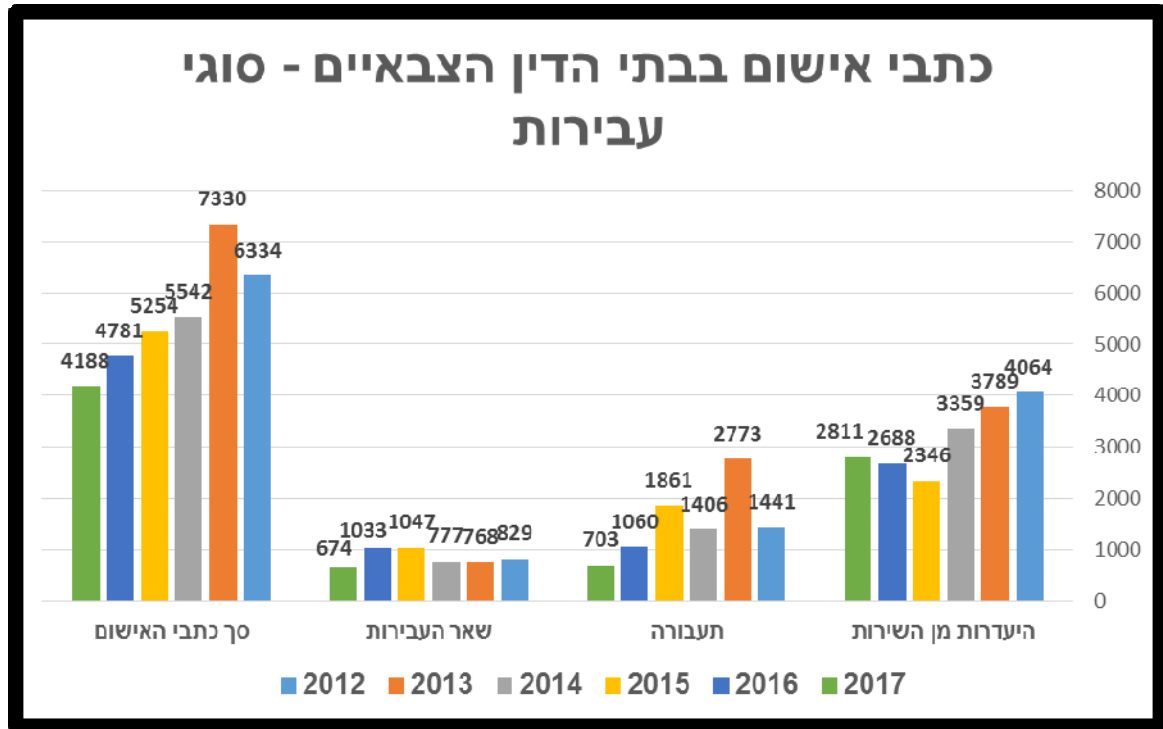


כתבי אישום בבתי המשפט הצבאיים באזור יהודה ושומרון

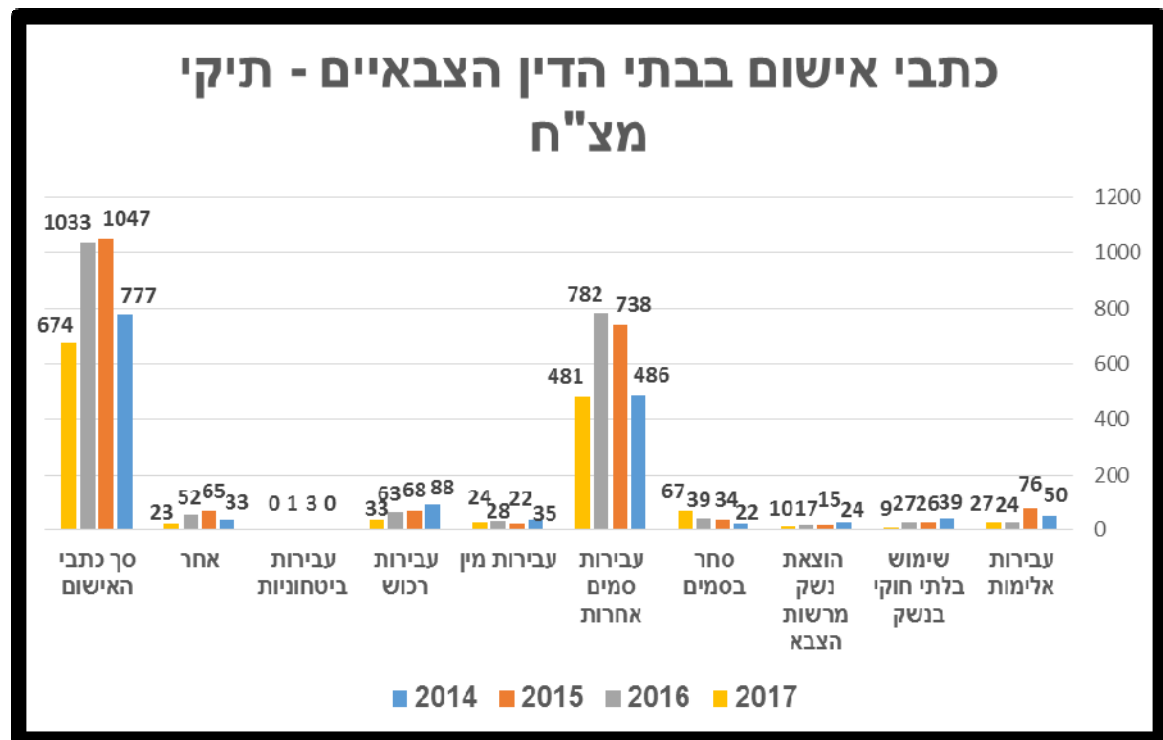


צווי מעצר מנהלי שנחתמו באזור יהודה ושומרון



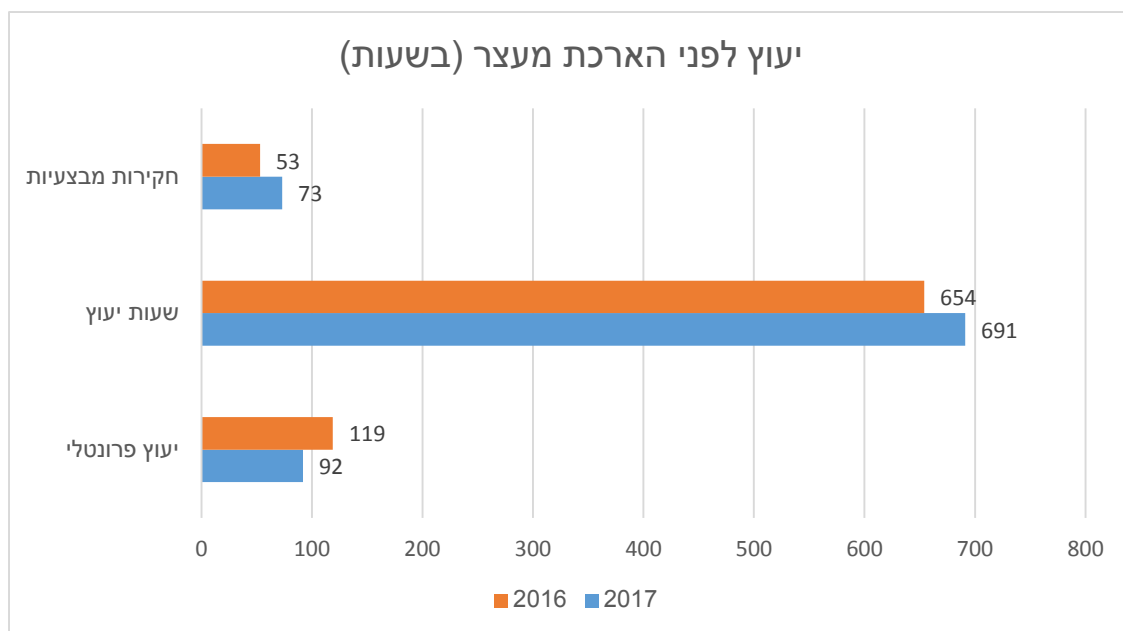


כתבי אישום בבתי הדין הצבאיים בתיקי מצ"ח*



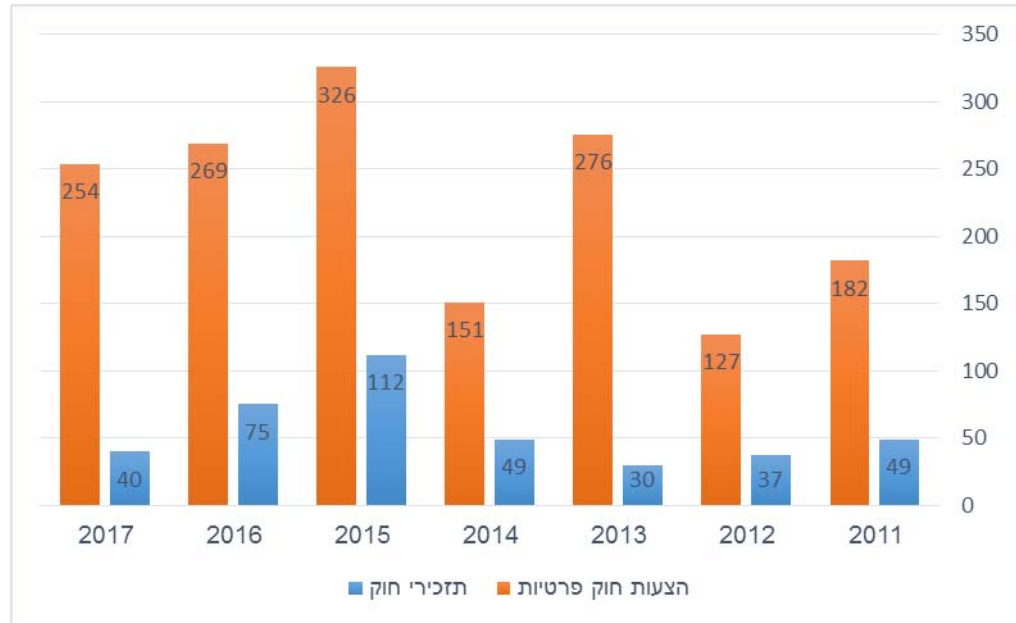
* נערך תיקון קל ביחס לנתונים שפורסמו בדו"ח הקודם ביחס לשנת 2016, בעקבות בדיקה חוזרת שנערכה.

יעוץ לפני הארכת מעצר (בשעות)



נספח ג': מחלקת הייעוץ והחקיקה

טיפול בהליכי חקיקה בהשוואה רב-שנתית



נספח ד': מחלקת היועץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון

דברי חקיקה באזור יהודה ושומרון בתחום הביטחוני והפלילי שנחתמו בשנת 2017

1. חקיקה ראשית

- א. **צו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 54) (יהודה ושומרון) (מס' 1787), התשע"ז - 2017 (להלן: "התיקון")**, וכן תקנות אשר הוצאו מכוחו, תקנות בדבר הוראות ביטחון (סדרי עבודתה של הוועדה לבחינת תפיסת טובין), התשע"ז - 2017 - בעקבות החלטת בית המשפט העליון בבג"ץ 1292/14, 1785/14 סעידי חמידאת ואח' נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש, בה נקבע כי יש מקום לקביעת פרום של השגה או ערר על החלטות בנוגע לרכוש שנתפס בטרם הנושא יגיע לדיון בבג"ץ, החלה עבודת מטה נרחבת, לצורך הקמת ועדה כאמור. לאחר עבודת מטה נרחבת, בשיתוף גורמים רבים, חתם מפקד פקמ"ז על הצו והתקנות להקמתה של הוועדה לתפיסת רכוש באזור. הוועדה דנה בתפיסות טובין, ובסמכותה להמליץ על השבתם לבעליהם במידה שימצא כי לא נכון היה לתפוס אותם, או חלף זאת להמליץ למפקד כוחות צה"ל באיו"ש על החרמתם.
- ב. **צו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 55) (יהודה ושומרון) (מס' 1788), התשע"ז - 2017** - הצו הוסיף הוראה הקובעת כי נשיאה, החזקה או ייצור של צעצוע מסוכן בלא היתר מהרשות המוסמכת, הינה עבירה.
- ג. **צו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 43) (הוראת שעה) (תיקון מס' 3) (יהודה ושומרון) (מס' 1774), תשע"ו - 2016** - התיקון האריך את תוקפה של הוראת השעה, הקובעת הסדרים לעניין תיעוד ושפת חקירת קטינים, בשנה נוספת.
- ד. **צו הטיס (הגבלות על הטיסה ואכרזת אזור אסור) (אזור הגדה המערבית) (מס' 1792) (תיקון מס' 1), התשע"ח - 2017 (להלן "הצו")** וכן צו בדבר פרשנות (נוסח משולב) (יהודה ושומרון) (מס' 1793) (תיקון מס' 1), התשע"ח - 2017 - הצו קובע, כי נשיאה, החזקה ייצור או סחר ברחפנים באזור בלא היתר מהרשות המוסמכת, הינה עבירה. תיקון החקיקה יכנס לתוקף החל מיום 1 במרץ 2017. עד מועד זה וכן לאחריו יוכל כל המעוניין להגיש בקשה להיתר להחזקת רחפן מהגורם המוסמך במנהל האזרחי.
- ה. **צו בדבר הוראות ביטחון (תיקון מס' 56) (יהודה ושומרון) (מס' 1791), התשע"ח - 2017** - הצו קובע כי הוראת השעה הקבועה בסעיף 52(ח) לצו בדבר הוראות ביטחון [נוסח משולב] (יהודה ושומרון) (מס' 1651), התש"ע - 2009 (להלן: "הצב"טי") הנוגעת בהארכת מעצר שלא בנוכחות עצור בעבירות ביטחון תהפוך לקבועה.

1. חקיקה ראשית

- א. **צו בדבר חוק אגרות רישום מקרקעין (תיקון מס' 4) (הוראת שעה) (תיקון) (יהודה ושומרון), התשע"ז-2017** – תיקון שנועד להאריך את תוקפה של הוראת שעה המפחיתה את אגרת רישום המקרקעין באיו"ש ל-5%, בשנה נוספת.
- ב. **צו בדבר הספקת חשמל (הוראות שעה) (תיקון) (יהודה ושומרון) (מס' 1781), התשע"ז-2017** – תיקון חקיקה שאפשר את החלפת ספק החשמל של מתקנים מסוימים, לחברת החשמל הישראלית.
- ג. **צו בדבר תכנון ערים, כפרים ובניינים (תיקון מס' 23) (יהודה ושומרון) (מס' 1783), התשע"ז-2017** – קביעה שמוסדות התכנון באזור יידרשו, בבואם לאשר תכניות, לבדוק האם התכניות כוללות בתחומן עצים בוגרים, ואת הצורך בשמירתם.
- ד. **צו בדבר אישור הקמה, שימוש חורג ופטור מרישיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזרחית (הוראת שעה) (תיקון מס' 2) (יהודה ושומרון) (מס' 1784), התשע"ז-2017** – צו זה האריך, באופן חריג, את תוקפו של צו "גבעת היקב"¹ המעניק פטור מהיתר ומתכנית עבור מתחם מגורי התושבים שפונה מהמאחז "מגרון" לתקופה נוספת,² עד ליום 30.06.2017.
- ה. **צו בדבר אישור הקמה ופטור מרישיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזרחית (הוראת שעה) (תיקון) (יהודה ושומרון) (מס' 1782), התשע"ז-2017** – הצו מתקן את הוראותיו של צו 1778,³ אשר עיגן את הסמכות להעניק פטור מהיתר בנייה ומתכנית למתחם זמני עבור מפוני המאחז "עמונה".
- ו. **צו בדבר מנהלת שירותים אזרחיים (יהודה ושומרון) (מס' 1789), התשע"ז-2017** – בהתאם לאישור הדרג המדיני ומשרד המשפטים, כונן צו, אשר הקים מנהלת למתן שירותים לישוב היהודי המתגורר בחברון.
- ז. **תקנון המועצות המקומיות (תיקון מס' 218) (יהודה ושומרון), התשע"ח-2017** – החלת תיקון מקיף שנערך בישראל לחוק להגבלת עישון במקומות ציבוריים, התשמ"ג-1983, דרך נספח מס' 5 "דיני בריאות" לתקנון המועצות המקומיות (יהודה ושומרון), התשמ"א-1981, בשינויים המחויבים.
- ח. **תקנון המועצות המקומיות (תיקון מס' 217) (יהודה ושומרון), התשע"ח-2017 ו-תקנון המועצות האזוריות (תיקון מס' 135) (יהודה ושומרון), התשע"ח-2017** – אימוץ הוראות חוק הרשויות המקומיות (מנהל יחידת הנוער ומועצת תלמידים ונוער), התשע"א-2011 בתחומי ההתיישבות הישראלית באיו"ש, בשינויים המחויבים.

¹ הצו בדבר אישור הקמה, שימוש חורג ופטור מרישיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזרחית (הוראת שעה) (יהודה ושומרון) (מס' 1695), התשע"ב-2012.

² ר' הצו בדבר אישור הקמה, שימוש חורג ופטור מרישיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזרחית (הוראת שעה) (יהודה ושומרון) (תיקון מס' 1) (יהודה ושומרון) (מס' 1773), התשע"ו-2016, אשר האריך את תוקפו של צו "גבעת היקב" לראשונה, עד ליום 30.12.2016.

³ הצו בדבר אישור הקמה ופטור מרישיון לאתרי מגורים ארעיים בעלי חשיבות אזרחית (הוראת עשה) (יהודה ושומרון) (מס' 1778), התשע"ז-2006.

ט. תקנון המועצות המקומיות (תיקון מס' 219) (יהודה והשומרון), התשע"ח-2017 ו-תקנון המועצות האזוריות (תיקון מס' 136) (יהודה והשומרון), התשע"ח-2017 – איחוד מועדי הבחירות של המועצות המקומיות והאזוריות באיו"ש עם יום הבחירות הכללי בישראל, וכן החלת הוראות לגבי יום שבתון ביום זה.

2. חקיקה משנה

א. כללי ההתנהגות בשמורות טבע – עדכון מקיף של כללי ההתנהגות בשמורות טבע, כולל סמכויות קביעת הוראות ואכיפה.

ב. תקנות בדבר שידור ואיתות (רשיונות, תעודות ואגרות) (הוראת שעה) (הארכת תוקף) (יהודה והשומרון), התשע"ז-2017 – הארכת תוקף להוראת שעה בנושא אגרות, שנחתמה אשתקד.

ג. הוראה בדבר הסדרת הספקת חשמל (הוראת שעה) (יהודה והשומרון) (מ.ק. 8119), התשע"ז-2017 ו-הוראה בדבר הסדרת הספקת חשמל (הוראת שעה) (יהודה והשומרון) (מוצב שדמה), התשע"ח-2017 – הוראות משלימות שנועדו להחליף את ספק החשמל של מתקנים מסוימים לחברת החשמל הישראלית.

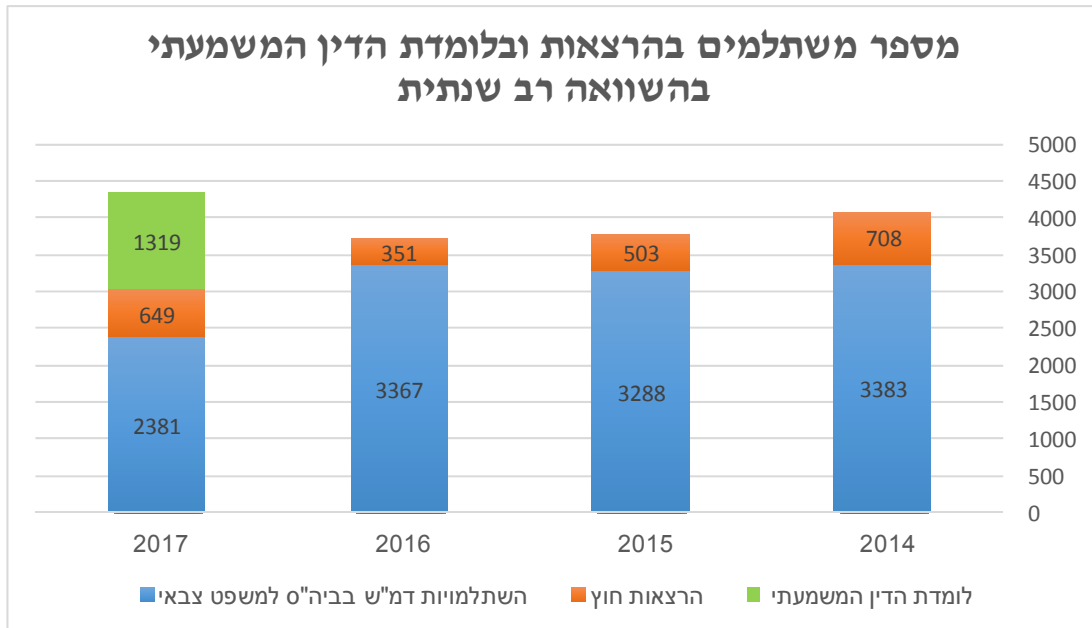
ד. תקנות בדבר שידור ואיתות (רשיונות, תעודות ואגרות) (תיקון מס' 1) (יהודה והשומרון), התשע"ז-2017 – תיקוני הגדרות ונושאים החייבים ברישוי.

ה. תקנות בדבר ניהול מועצות אזוריות (תיקון מפה) (מועצה אזורית שומרון), התשע"ז-2017 – תיקוני מפות.

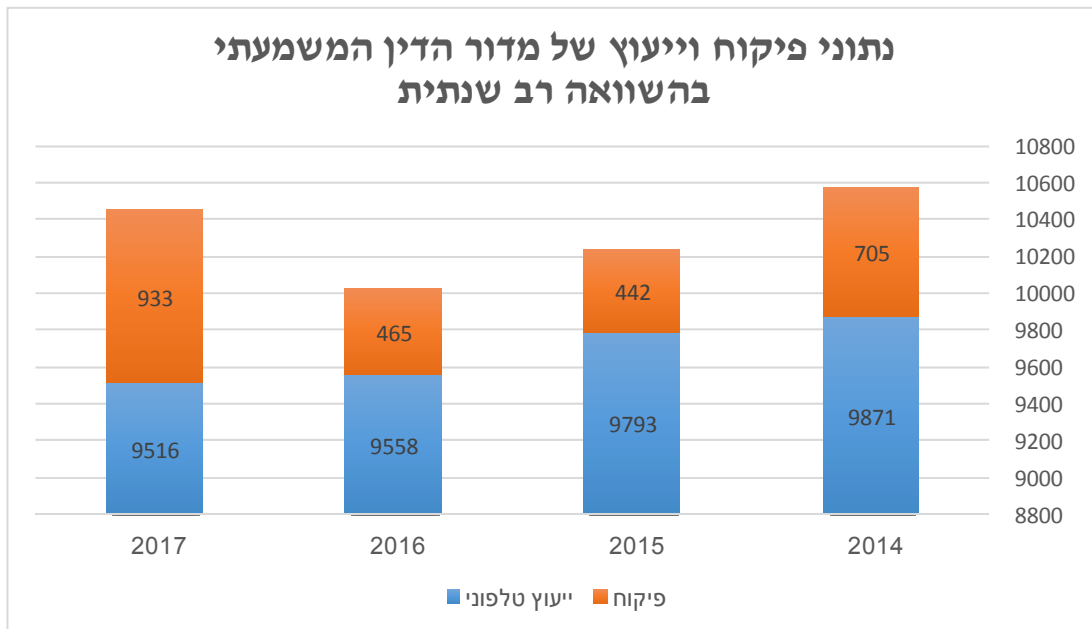
ו. תקנות המועצות האזוריות (תיקון התוספת – הוספת היישוב "עמיחי") (תיקון מס' 35) (יהודה והשומרון), התשע"ז-2017 ו-תקנות המועצות האזוריות (תיקון התוספת – הוספת היישוב "שני") (תיקון מס' 34) (יהודה והשומרון), התשע"ז-2017 – הוספת היישובים עמיחי ושני לתקנות המועצות האזוריות.

נספח ה': בית הספר למשפט צבאי

מספר משתלמים בהרצאות ובלומדת הדין המשמעתי בהשוואה רב-שנתית

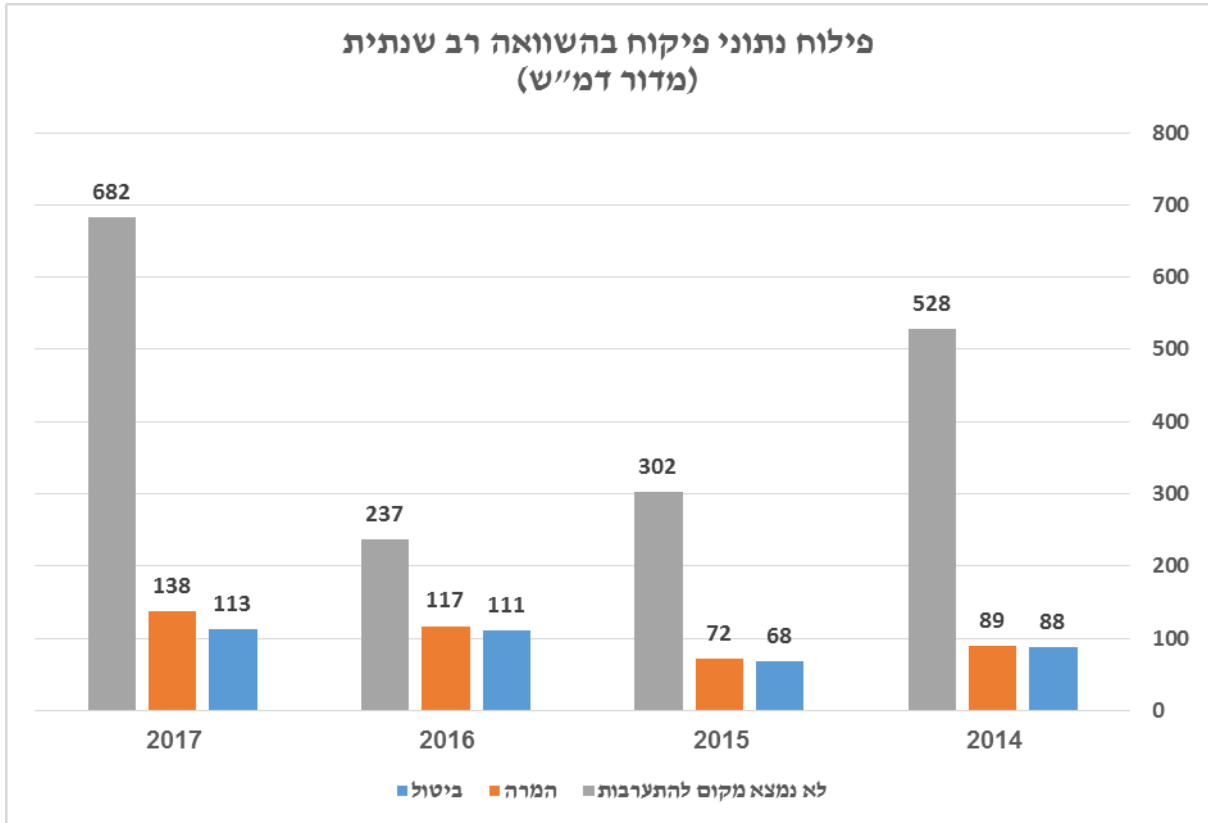


נתוני פיקוח וייעוץ⁴ של מדור הדין המשמעתי בהשוואה רב-שנתית

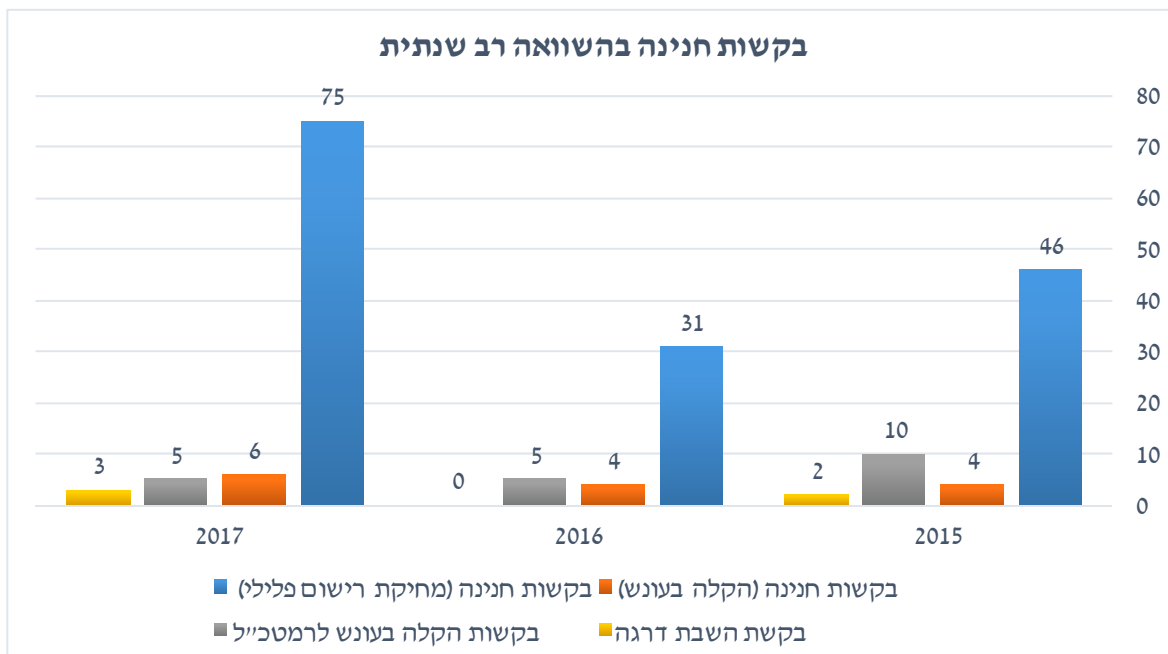


⁴ **פיקוח** - בחינת חוקיות הליכי דין משמעתי שהתקיימו ביחידות צה"ל, והתערבות בהם במידת הצורך. **ייעוץ** - ייעוץ משפטי שניתן למפקדים, לחיילים או למי מטעמם לגבי הליכי הדין המשמעתי בצה"ל.

נתוני פיקוח של מדור הדין המשמעתני בהשוואה רב-שנתית



נתוני בקשות חנינה שהתקבלו ונבחנו במדור הדין המשמעתני והחנינות בהשוואה רב-שנתית





הפרקליטות הצבאית הראשית

חזון היחידה:

הפרקליטות הצבאית - ארגון לומד ויזם, פורץ דרך ומוביל בכל תחומי עשייתו. הפרקליטות הצבאית תטמיע את שלטון החוק בצבא כערך מרכזי, ותוביל את צה"ל להצלחה מלאה בכל חזית משפטית, בזכות אנשיה הפועלים כאיש אחד, ברעות וענווה, ישרה ודוגמא אישית, פתיחות ושיתוף מפקדים.



יעדי היחידה:

שיפור המוכנות למצבי חירום

- מערך הייעוץ האופרטיבי - כשיד ומוכן למימוש ייעודו.
- יצירת רציפות תפקודית של כלל היחידה בשעת חירום.
- הטמעת דיני הלחימה בדרג המפקדים המעורבים בלחימה.
- שילוב ההיבטים המשפטיים בכלל תהליכי העבודה בצבא שעניינם היערכות לשעת חירום.

הגברת השיתוף הפנים ארגוני

- חיזוק הלכידות החברתית ביחידה.
- העמקת תהליכי שיתוף הידע ושיתופי הפעולה בתוך המחלקות ובין המחלקות.

מתן שירות משפטי איכותי ובזמן

- הגדרת עיסוקי ליבה, סדרי עדיפויות וקבועי זמן, ומימושים.
- שימור המקצועיות לצד יישום נכון ומושכל של עקרון המעבריות.
- שיפור העמידה בלוחות זמנים וחיזוק תהליכי הבקרה.

פיתוח המשאב האנושי וטיפוחו

- חיזוק הפן הניהולי-פיקודי בקרב הקצינים ביחידה.
- שיפור תהליכי השיבוץ והאיזוש וצמצום חוסר הוודאות בתהליך.
- השקעה בפרט, בדגש על חיילי החובה.

הטמעת תרבות ארגונית של למידה ויחזמה

- חיזוק הפן הניהולי-פיקודי בקרב הקצינים ביחידה.
- שיפור תהליכי השיבוץ והאיזוש וצמצום חוסר הוודאות בתהליך.
- השקעה בפרט, בדגש על חיילי החובה.

